

EU-familjeförmåner

En vägledning är i första hand ett stöd för Försäkringskassans medarbetare vid ärendehandläggning och utbildning. Den innehåller en samlad information om vad som gäller på det aktuella området, uppdelat på tillämpnings- och metodstödsavsnitt.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av

- författningsbestämmelser
- allmänna råd
- förarbeten
- rättspraxis
- JO:s beslut

En vägledning kan även innehålla beskrivningar av hur man ska handlägga ärenden på det aktuella området och vilka metoder som då ska användas.

Vägledningarna uppdateras fortlöpande. Ändringar arbetas in i den elektroniska versionen. Den elektroniska versionen hittar du på [http://www.forsakringskassan.se/Om Försäkringskassan/Dina rättigheter och skyldigheter/Vägledningar och rättsliga ställningstaganden – Vägledningar](http://www.forsakringskassan.se/Om_Forsakringskassan/Dina_rattigheter_och_skyldigheter/Vagledningar_och_rattsliga_stallningstaganden_-_Vagledningar).

Du som arbetar på Försäkringskassan hittar dem också på Fia.

Upplysningar: Försäkringskassan
Rättsavdelningen

Innehåll

Förkortningar	5
Sammanfattning.....	6
Läsanvisningar	7
1 Inledning	8
1.1 I vilka länder gäller förordningarna och vem omfattas?	8
1.2 Bestämmelser om tillämplig lagstiftning.....	8
1.3 Bestämmelser om olika förmåns kategorier	8
1.3.1 <i>Vad är en familjeförmån enligt förordningarna?</i>	9
2 Allmänt om samordning av familjeförmåner	10
2.1 En familj och i förlängningen ett barn är utgångspunkten	10
2.1.1 <i>Allmänt om de svenska familjeförmånerna</i>	10
2.2 Rätt till familjeförmåner enligt förordning 883/2004	12
2.2.1 <i>Rätt till familjeförmåner för familjemedlemmar bosatta i ett annat medlemsland</i>	12
3 Är förordningens bestämmelser om familjeförmåner tillämpliga?	15
3.1 Ansökan	15
3.1.1 <i>Även nationella regler om ansökan gäller</i>	16
3.2 Gränsöverskridande situation är en förutsättning.....	17
3.2.1 <i>Skillnader mellan medlemsländernas familjemedlemsbegrepp</i>	17
3.2.2 <i>Försäkringskassans utredning och bedömning</i>	18
3.3 Informationsutbyte	19
3.3.1 <i>Med enskilda</i>	19
3.3.2 <i>Inom medlemslandet</i>	20
3.3.3 <i>Mellan medlemsländer</i>	20
4 När finns en rätt till familjeförmåner från Sverige?	22
4.1 Våra nationella förmånsbestämmelser ska vara uppfyllda	22
4.2 Krav på att vara vårdnadshavare.....	22
4.2.1 <i>Metodstöd – Försäkringskassans bedömning av begreppet vårdnadshavare</i>	23
4.3 Delningsreglerna inom barnbidrag.....	24
4.4 Särskilt gällande bostadsbidrag	25
4.4.1 <i>Barnet bor i Sverige</i>	25
4.4.2 <i>Barnet bor i ett annat medlemsland</i>	26
4.4.3 <i>Proportionering av bostadsbidraget</i>	26
4.4.4 <i>Avstämning bostadsbidrag</i>	27
5 Rätt till familjeförmåner från Sverige och minst ett annat medlemsland	28
5.1 Prioritetsregler.....	28
5.1.1 <i>Arbete som grund för rätt till familjeförmåner</i>	29
5.1.2 <i>Pension som grund för rätt till familjeförmåner</i>	31
5.1.3 <i>Bosättning som grund för rätt till familjeförmåner</i>	31
5.2 Ordning enligt prioritetsreglerna	32
5.2.1 <i>Barnets bosättningsort styr i första hand</i>	32
5.2.2 <i>Sammanträffande rätt till familjeförmåner från fler än två medlemsländer</i>	34

6	Vilket belopp ska betalas ut från Sverige?	36
6.1	Belopp enligt prioritetsordningen	36
6.1.1	<i>Fullt belopp</i>	36
6.1.2	<i>Tilläggsbelopp</i>	37
6.1.3	<i>Återbetalningar av familjeförmåner från sekundlandet till primärlandet</i>	40
7	Utbetalning av familjeförmåner	42
7.1	Förmånerna används inte till familjemedlemmens försörjning	42
7.2	Utbetalning och betalningstidpunkter.....	43
7.2.1	<i>Tidpunkt för förändrad bedömning av prioritet</i>	44
7.2.2	<i>Beräkning och utbetalningstidpunkt av tilläggsbelopp</i>	45
7.3	Valutaomräkning	46
8	Särskilt om familjeförmåner som inte beslutas av Försäkringskassan	47
8.1	Studiehjälp och kommunalt vårdnadsbidrag.....	47
8.1.1	<i>Utbetalning av förmånerna</i>	47
8.2	Efterlevandestöd och barnpension	51
9	Särskilt om beslut	53
9.1	Metodstöd - Användning av maskinella beslutsbrev	53
9.2	Undantag från kravet att underrätta om beslut	54
9.3	Provisoriskt beslut enligt förordning 883/2004.....	54
9.3.1	<i>Oenighet om tillämplig lagstiftning och prioritet</i>	55
9.4	Interimistiskt beslut enligt SFB.....	56
9.4.1	<i>Metodstöd – Vad för beslut ska fattas?</i>	56
9.5	Omprövning, ändring och överklagande.....	58
9.6	Årlig kontroll av beslut.....	58
9.6.1	<i>Metodstöd – årlig kontroll</i>	59
10	Rätt till förmåner när Sverige inte är behörigt land enligt förordningen	60
10.1	Hantering av förmåner i SFB	60
10.1.1	<i>Särskilt om barnbidrag</i>	61
10.1.2	<i>Särskilt om bostadsbidrag</i>	62
10.2	Hantering av studiebidrag och vårdnadsbidrag	63
	Källförteckning	64

Förkortningar

ABB	Allmänna barnbidrag
AK	Administrativa kommissionen för social trygghet för migrerande arbetare
CSN	Centrala studiestödsnämnden
EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EG	Europeiska gemenskapen
EU	Europeiska unionen
FB	Föräldrabalken
FBT	Flerbarnstillägg
Förordning 1408/71	Europaparlamentets och rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egen företagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen
Bryssel II-förordningen	Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar
Förordning 883/2004	Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april om samordning av de sociala trygghetssystemen
Förordning 987/2009	Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpnings-bestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen
FL	Förvaltningslagen (2017:900)
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
JO	Justitieombudsmannen
RegR	Regeringsrätten
RFFS	Riksförsäkringsverkets författningssamling
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SB	Särskilt bidrag
SED	Structured electronic document
SFB	Socialförsäkringsbalken
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst
SOU	Statens offentliga utredningar

Sammanfattning

Den här vägledningen beskriver bestämmelserna om familjeförmåner för familjer som bor i, arbetar i eller har pension från Sverige och ett annat EU/EES-land eller Schweiz. Bestämmelserna om familjeförmåner finns i:

- kapitel 8 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, och i
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Fortsättningsvis benämns dessa förordning 883/2004 respektive förordning 987/2009.

Följande svenska förmåner ska samordnas som familjeförmåner enligt förordning 883/2004:

- barnbidrag
- förlängt barnbidrag
- flerbarnstillägg
- studiebidrag och extra tillägg till studiebidrag
- bostadsbidrag i form av
 - särskilt bidrag för hemmavarande barn,
 - särskilt bidrag för barn som bor växelvis och umgängesbidrag
- kommunalt vårdnadsbidrag
- efterlevandestöd.

Förmånerna regleras i socialförsäkringsbalken (SFB), studiestödslagen (1999:1395) och lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag.

I vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal* ges en beskrivning av de generella bestämmelserna och principerna som gäller när en person rör sig inom Europeiska unionen (EU), europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller Schweiz, samt de bestämmelser som styr vilket lands lagstiftning som är tillämplig för dessa personer.

Vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken* behandlar de viktigaste bestämmelserna som styr Försäkringskassans verksamhet inom det förvaltningsrättsliga området.

Den här vägledningen ska vara ett hjälpmedel för den som handlägger ärenden om familjeförmåner enligt förordningarna för familjer som bor i, arbetar i eller har pension från Sverige och ett annat EU-/EES-land eller Schweiz.

Läsanvisningar

Den här vägledningen ska vara ett stöd för Försäkringskassans medarbetare i handläggningen och vid utbildning.

Vägledningen redovisar och förklarar EG-förordningar, lagar och andra bestämmelser. Den redogör för de delar av lagens förarbeten som är särskilt viktiga för att förstå hur lagen ska tillämpas. Den redogör också för rättspraxis.

Vägledningen innehåller också en beskrivning av *hur* man ska handlägga ärenden och vilka metoder som då ska användas för att åstadkomma både effektivitet och kvalitet i handläggningen. Rubriken till sådana kapitel eller avsnitt inleds med ordet Metodstöd.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till

- EG-förordningar
- Administrativa kommissionens beslut
- lagar
- förordningar
- föreskrifter
- förarbeten
- rättsfall
- andra vägledningar

Hänvisningen står antingen i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke som den gäller.

I en bilaga till vägledningen finns en källförteckning som redovisar de EG-förordningar, lagar, domar med mera, som nämns i vägledningen.

Exempel

Vägledningen innehåller också exempel. De är komplement till beskrivningarna och visar hur en regel ska tillämpas.

Historikbilaga

Den här vägledningen har reviderats. I en bilaga som är skild från vägledningen finns historikinformation. Den innehåller en kortfattad beskrivning av de sakliga ändringar som gjorts i respektive version av vägledningen. Genom att läsa historikinformationen får man en överblick över de viktigaste nyheterna i den här versionen av vägledningen.

Att hitta rätt i vägledningen

I vägledningen finns en innehållsförteckning. Den är placerad först och ger en översiktsbild av vägledningens kapitel och avsnitt. Med hjälp av fliken "Bokmärken" i vänsterkanten kan du navigera mellan avsnitten. Det finns också en sökfunktion för att hitta enstaka ord och begrepp.

1 Inledning

Inom EU/EES och Schweiz finns ett gemensamt regelverk om hur social trygghet ska samordnas mellan medlemsländerna. Det gemensamma regelverket består i första hand av förordning 883/2004 och förordning 987/2009. Syftet med förordningarna är att underlätta den fria rörligheten för personer och skydda deras sociala rättigheter när de rör sig över gränserna inom EU/EES och Schweiz (beaktandeskäl 1 och 13 i förordning 883/2004).

Förordningarna ska bara samordna medlemsländernas lagstiftningar. Därför är det svensk lagstiftning, i första hand SFB och studiestödslagen, som reglerar vem som ska vara försäkrad här, vem som har rätt till förmåner och på vilka grunder. Det gäller så länge som de nationella villkoren är i enlighet med unionsrätten. (Beaktandeskäl 4 i förordning 883/2004)

Läs mer om förordningarna och principerna för fri rörlighet i vägledning 2017:1.

Det här kapitlet ger en allmän beskrivning av de bestämmelser i förordning 883/2004 som man behöver känna till för att kunna bedöma rätten till familjeförmåner för familjer som bor i, arbetar i eller har pension från Sverige och minst ett annat EU/EES-land eller i Schweiz.

1.1 I vilka länder gäller förordningarna och vem omfattas?

Förordningarna gäller i alla EU-länder och inom deras territorier men även i de övriga EES-länderna och Schweiz. I vägledningen benämns dessa fortsättningsvis "medlemsländer", om de inte behöver skrivas ut. Läs om vilka dessa länder och territorier är, samt från och med när förordningarna gäller i beskrivningen av förordning 883/2004 i vägledning 2017:1.

Personkretsen i artikel 2 i förordning 883/2004 talar om vilka personer som omfattas. Läs om personkretsen i beskrivningen av artikel 2 i vägledning 2017:1.

1.2 Bestämmelser om tillämplig lagstiftning

Förordning 883/2004 har bestämmelser om fastställande av tillämplig lagstiftning i avdelning II. Det är bestämmelser som talar om vilket lands lagstiftning som ska gälla för en person i en viss situation. Läs om dem i beskrivningen av avdelning II i förordning 883/2004 i vägledning 2017:1. Bedömning av bestämmelserna om tillämplig lagstiftning fungerar även som utgångspunkt för prioritetsreglerna om familjeförmåner i artikel 68 i förordning 883/2004. Läs om dem i kapitel 5 i denna vägledning.

1.3 Bestämmelser om olika förmånskategorier

I avdelning III i förordning 883/2004 finns bestämmelser om olika förmånskategorier. De brukar kallas sakområden eller förmånskapitel och innehåller bestämmelser om hur vissa typer av förmåner ska samordnas. I kapitel 8 i avdelning III finns kapitlet om familjeförmåner.

Det är i första hand medlemsländerna själva som bestämmer hur en förmån ska klassificeras och samordnas i förordningens mening (artikel 9.1 i förordning 883/2004). Administrativa kommissionen kan dock ha en annan åsikt än medlemslandet om vilken lagstiftning och vilka förmåner i landet som ska omfattas av förordning 883/2004 och vilket sakområde i artikel 3 som lagstiftningen och förmånerna ska

lyda under. Det kan i sådana fall prövas av EU-domstolen. Även en nationell domstol kan ha en annan uppfattning än det som landet har anmält. Det kan leda till att ett medlemsland kan få ändra sina klassificeringar. EU-domstolen kan också besluta att en förmån som inte anges i ett medlemslands lagstiftningsförteckning ska omfattas av förordning 883/2004. (EU-domstolens domar i målen C-275/96 Kuusijärvi, C-255/99 Humer och C-69/79 Jordens-Vosters)

1.3.1 Vad är en familjeförmån enligt förordningarna?

Med familjeförmån menas alla förmåner och kontantförmåner som ska täcka en familjs utgifter. Det innefattar även särskilda bidrag till ensamstående föräldrar och barn med funktionsnedsättning. Däremot omfattas inte särskilda bidrag vid barns födelse och adoption eller underhållsstöd (bilaga I samt artikel 1.z och beaktandeskäl 36 i förordning 883/2004). Läs om definitionen av familjeförmån under beskrivning av artikel 1.z i vägledning 2017:1.

Svenska förmåner

Enligt Sveriges lagstiftningsförteckning till artikel 9 i förordning 883/2004, ska följande svenska förmåner samordnas som familjeförmåner enligt kapitel 8 i förordning 883/2004:

- barnbidrag,
- bostadsbidrag i form av särskilt bidrag för hemmavarande barn samt sedan den 1 mars 2018 särskilt bidrag för barn som bor växelvis och umgängesbidrag för barn som bor tidvis i hushållet,
- studiebidrag och extra tillägg till studiebidrag,
- kommunalt vårdnadsbidrag
- efterlevandepension i form av barnpension och
- efterlevandestöd.

Du kan hitta Sveriges lagstiftningsförteckning på Fia. Försäkringskassan är bunden av Sveriges lagstiftningsförteckning men som nämnts ovan kan både EU-domstolen och nationella domstolar överpröva frågan om vilka förmåner som ska klassificeras som familjeförmåner i Sverige.

Familjeförmåner enligt förordning 883/2004 är någonting annat än beteckningen familjeförmåner i socialförsäkringsbalken (Avdelning B familjeförmåner). Eftersom denna vägledning uteslutande handlar om familjeförmåner enligt förordningarna används det genomgående i vägledningen.

Andra länders förmåner

Du kan läsa om de andra medlemsländernas familjeförmåner på internet under EU-portalens MISSOC (Mutual Information System on Social Protection).

2 Allmänt om samordning av familjeförmåner

Förordningarna 883/2004 och 987/2009 ska bara samordna medlemsländernas lagstiftningar i olika situationer och inte harmonisera lagstiftningen. Rätten till familjeförmåner från Sverige regleras därför i första hand i SFB eller andra nationella bestämmelser. Däremot är det inte alltid möjligt att upprätthålla alla villkor i SFB och andra nationella bestämmelser, eftersom de kan behöva justeras enligt förordningarna. Därför är det viktigt att förstå syftet med bestämmelserna om familjeförmåner i förordningarna men även grunderna i vår nationella lagstiftning.

Alla de förmåner som Sverige har valt att samordna som familjeförmåner enligt förordningen hanteras inte alltid av Försäkringskassan. Försäkringskassan kommer dock in på ett eller annat sätt i samordningen.

Det här kapitlet ger en allmän beskrivning av syftet med bestämmelserna om familjeförmåner i förordningarna. Det beskriver också allmänt de svenska förmåner som ska samordnas som familjeförmåner och Försäkringskassans roll. Kapitlet avslutas med en beskrivning av de olika situationerna och bestämmelserna då en person har rätt till familjeförmåner i Sverige.

2.1 En familj och i förlängningen ett barn är utgångspunkten

Av förordningens definition av familjeförmåner framgår det tydligt att det ska handla om förmåner med syfte att täcka en familjs utgifter. Även om definitionen av familj i vardagligt tal kan variera handlar det, utifrån förordningens definition av familjemedlemmar och EU-domstolens domar på området, om familjer med barn. EU-domstolen har också klargjort att även om utgångspunkten ursprungligen har varit kärnfamiljen där föräldrarna till barnet är tillsammans, gäller bestämmelserna även separerade föräldrar (beaktandeskäl 34 i förordning 883/2004). Av den anledningen kan bestämmelserna om familjeförmåner träffa olika typer av familjer, t.ex. samkönade par och andra personer som inte har någon biologisk relation till barnet.

Syftet med bestämmelserna om familjeförmåner är att en familj som av olika anledningar utnyttjat sin rätt till fri rörlighet inom unionen, ska ha rätt till familjeförmåner i alla aktuella medlemsländer, som om barnet var bosatt där. Unionslagstiftaren har tyckt att denna grupp är särskilt skyddsvärd och att det finns anledning att utvidga ett barns rättigheter, i situationer då föräldrarna av olika anledningar inte befinner sig eller har rättigheter från samma medlemsland.

Utgångspunkten för att bestämmelserna om familjeförmåner ska bli tillämpliga är därför att det finns ett barn. De svenska förmåner som ska samordnas inom kapitel 8 i förordningen är därför förmåner som beviljas för ett barn.

2.1.1 Allmänt om de svenska familjeförmånerna

När Försäkringskassan talar om familjeförmåner i förordningarna är det ett samlingsnamn för alla de förmåner som Sverige har valt att samordna enligt reglerna i kapitel 8 i förordning 883/2004. SFB, studiestödslagen (1999:1395) och lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag är alltid grunden, men villkoren i respektive lag skiljer sig däremot beroende på vilken förmån det handlar om.

Barnbidrag

Allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag och flerbarnstillägg är statliga bidrag för barn som är bosatta i Sverige. Även bidragsmottagaren ska vara bosatt i Sverige enligt 5 kap. 9 § och 16 kap. 2 § SFB. Flerbarnstillägg betalas ut till familjer som får barnbidrag eller studiehjälp för två eller fler barn (15 kap. 9 § SFB).

Läs mer om reglerna för allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag och flerbarnstillägg i Vägledning 2002:10 *Barnbidrag*.

Bostadsbidrag

Bostadsbidrag till barnfamiljer består av fyra delar (95 kap. 2 § SFB):

- bidrag till kostnader för bostaden
- särskilt bidrag för hemmavarande barn
- särskilt bidrag för barn som bor växelvis
- umgängesbidrag till barn som bor tidvis i hushållet.

Storleken på de olika delarna av bostadsbidraget beror på antalet barn i familjen (97 kap. 18 och 20–23 §§ SFB).

Tidigare har endast det särskilda bidraget för hemmavarande barn setts som familjeförmån enligt förordning 883/2004. Umgängesbidraget och bidraget till bostads-kostnad har i stället betraktats som förmåner enligt rådets förordning (EU) 492/2011 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen. Sedan den 1 mars 2018 betraktas även umgängesbidraget och det särskilda bidraget för barn som bor växelvis som familjeförmåner. Till skillnad från övriga familjeförmåner är de särskilda bidragen och umgängesbidraget inkomstprövade (97 kap. 15 § SFB).

Läs mer om reglerna för bostadsbidrag i vägledning 2004:10 *Bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar*.

Efterlevandestöd och barnpension

Efterlevandestöd och barnpension är förmåner till barn som har förlorat en eller båda föräldrarna. Eftersom Pensionsmyndigheten hanterar ansökan och beslut om barnpension och efterlevandestöd finns en beskrivning av de förmånerna hos Pensionsmyndigheten. Läs mer om reglerna för barnpension och efterlevandestöd i Pensionsmyndighetens vägledning 2010:4, *Efterlevandepension och efterlevandestöd*.

Det finns särskilda bestämmelser om efterlevande barn som har rätt till en efterlevandeförmån eller barnpension från ett land (artikel 69 i förordning 883/2004). Sådana barn ska också ha rätt till familjeförmåner från det medlemslandet och Försäkringskassan kan av den anledningen få kännedom om sådana barn via Pensionsmyndigheten. Läs mer om detta i avsnitt 8.2.

Förmåner som inte regleras i SFB

Även kommunalt vårdnadsbidrag och studiehjälp i fråga om studiebidrag och extra tillägg är förmåner som ska samordnas enligt kapitel 8 i förordning 883/2004 (Sveriges lagstiftningsförteckning enligt artikel 9 förordning 883/2004). Detta är förmåner som inte regleras i SFB och som Försäkringskassan inte heller beslutar om. Däremot är Försäkringskassan behörig myndighet att bedöma om förordning 883/2004 är tillämplig eller inte. Försäkringskassan ansvarar även för att lämna uppgifter om alla svenska familjeförmåner som betalas ut vid en förfrågan från ett annat medlemsland. I vissa fall är Försäkringskassan även utbetalande myndighet för dessa förmåner.

Studiehjälp

Studiehjälp består enligt 2 kap. 1 § studiestödslagen av studiebidrag, inackorderings-tillägg och extra tillägg.

Studiebidrag och extra tillägg är familjeförmåner enligt förordning 883/2004, men det är CSN som fattar beslut om rätten till studiehjälp (2 kap. studiestödslagen). Studiehjälp kan betalas ut för heltidsstudier på gymnasienivå till och med det andra kalenderhalvåret det år barnet fyller 20 år.

Extra tillägg är ett bidrag som är inkomstprövat. Storleken på bidraget är beroende av barnets och föräldrarnas inkomster och förmögenhet (studiestödsförordningen [2000:655]).

I den här vägledningen menas med studiehjälp bara studiebidrag och extra tillägg, inte inackorderings-tillägg eftersom detta är en social förmån.

Kommunalt vårdnadsbidrag

Det kommunala vårdnadsbidraget är ett bidrag för föräldrar med barn som har fyllt ett år men inte tre år och som vårdas hemma.

Vårdnadsbidraget var en familjeförmån enligt förordning 883/2004, men det var kommunerna som fattade beslut om rätten till vårdnadsbidrag. Det var även frivilligt för kommunerna att införa vårdnadsbidraget (lagen om kommunalt vårdnadsbidrag).

Vårdnadsbidraget avskaffades den 1 februari 2016. Men vårdnadsbidrag som beviljats dessförinnan ska samordnas som en familjeförmån under den tid det betalas ut. Försäkringskassan kommer därför att fortsätta hantera vårdnadsbidrag som en familjeförmån under en övergångsperiod.

2.2 Rätt till familjeförmåner enligt förordning 883/2004

När förordning 883/2004 ska tillämpas för en person, så styr avdelning II i förordningen vilket medlemslands lagstiftning som ska gälla för honom eller henne (artikel 11–16 i förordning 883/2004). Det land vars lagstiftning ska gälla kallas personens behöriga medlemsland. En person kan enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning bara omfattas av ett lands lagstiftning åt gången och huvudregeln är förenklat att personen ska ha rätt till de förmåner som omfattas av förordningen i det behöriga medlemslandet. Det är dock fortfarande upp till varje medlemsland att bestämma övriga villkor för att han eller hon ska få tillhöra försäkringen och ha rätt till förmåner, så länge som villkoren är i enlighet med unionsrätten (beaktandeskäl 17 i förordning 883/2004). Bosättningskrav är dock som regel i strid med unionsrätten.

Bestämmelserna i förordningen innebär med andra ord att en person som kommer till Sverige för att arbeta, har rätt till de förmåner som omfattas av förordningen även om han eller hon är bosatt i ett annat medlemsland. Det gäller under förutsättning att förmånsvillkoren i exempelvis SFB är uppfyllda.

2.2.1 Rätt till familjeförmåner för familjemedlemmar bosatta i ett annat medlemsland

Det finns bestämmelser i förordningen som innebär att en person kan ha rätt till familjeförmåner i Sverige för familjemedlemmar som inte är bosatta i Sverige. Det regleras i en särskild bestämmelse i förordningens kapitel om familjeförmåner.

Artikel 67 förordning 883/2004*Familjemedlemmar bosatta i en annan medlemsstat*

Personer ska ha rätt till familjeförmåner i enlighet med lagstiftningen i den behöriga medlemsstaten även för sina familjemedlemmar som är bosatta i en annan medlemsstat som om de vore bosatta i den förra medlemsstaten. Pensionstagare ska dock ha rätt till familjeförmåner i enlighet med lagstiftningen i den medlemsstat som är behörig beträffande deras pensioner.

Bestämmelsen innebär att personer har rätt till familjeförmåner för sina familjemedlemmar som bor i ett annat medlemsland, som om de vore bosatta i det behöriga medlemslandet. Med behörigt medlemsland menas det land vars lagstiftning som ska gälla för personen enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning, eller det land som betalar ut pensionen om personen är pensionär. Rätt till familjeförmåner finns om de nationella villkoren för förmånen är uppfyllda, men här kan man alltså inte upprätthålla ett eventuellt nationellt villkor om att familjemedlemmarna ska vara bosatta i samma medlemsland som personens behöriga.

Det innebär med andra ord att om en förälder arbetar i Sverige och den andra föräldern bor tillsammans med barnet i ett annat medlemsland, ska föräldern i Sverige ha rätt till familjeförmåner härifrån, som om barnet var bosatt här. Föräldern i Sverige kan då till exempel beviljas barnbidrag, trots att barnet inte är bosatt här och därför inte uppfyller kraven i SFB. Det gäller under förutsättning att föräldern i Sverige uppfyller de övriga villkoren för barnbidrag i SFB.

Vem ses som familjemedlem?

För att kunna tillämpa artikel 67 som talar om familjemedlemmar, behöver man veta vem som är familjemedlem till en person som utnyttjat sin rätt till fri rörlighet. Familjemedlemsbegreppet är definierat utifrån vem som är familjemedlem till personen som omfattas av medlemslandets lagstiftning genom arbete, pension eller bosättning. Det framgår av artikel 1.i. i förordning 883/2004. Läs om den under beskrivning av artikel 1.i. i vägledning 2017:1.

Definitionen av familjemedlem hänvisar i första hand till vad som anges i den nationella lagstiftningen i det land som ska bevilja förmånen. Eftersom varken SFB eller studiestödslagen har någon uttrycklig definition av familjemedlem, så gäller artikel 1.i.2 i förordning 883/2004. Det vill säga, med familjemedlem avses make eller maka, minderåriga barn och myndiga barn som är beroende av underhåll. Ett barn är alltså familjemedlem till en förälder som den är underhållsberoende av.

Barn som familjemedlemmar

Enligt EU-domstolens praxis kan ett barn vara beroende av en förälders underhåll även när barnet och föräldern inte bor tillsammans. Det som är avgörande är om föräldern antingen betalar underhåll för barnet eller är skyldig att betala underhåll för barnet – oavsett om skyldigheten uppfylls eller inte (EU-domstolens dom C-363/08 Slanina). Domen gäller förordning 1408/71, men är tillämplig även för förordning 883/2004.

I Sverige är som huvudregel alla föräldrar skyldiga att betala underhåll för sina barn (7 kap. 1 § föräldrabalken). Utgångspunkten när Försäkringskassans bedömer om det finns rätt till familjeförmåner från Sverige enligt artikel 67 är därmed att en förälder är underhållsskyldig för sina barn. Det är först om det finns uppgifter som går emot detta som underhållsskyldigheten behöver utredas närmare.

Skilda föräldrar

Trots att definitionen av familjemedlem talar om make eller maka omfattas även skilda föräldrar. Det har EU-domstolen slagit fast och menar att det inte finns något som motiverar att familjesituationer efter äktenskapsskillnad ska uteslutas från tillämpningsområdet av förordningen. Även skilda makar ses därför som familjemedlemmar enligt definitionen i förordningen. (Jfr domarna i mål C-363/08 Slanina, punkt 30–31 och C-255/99, punkt 42–43 och 50)

Familjeförmåner från Sverige för förälder i ett annat medlemsland

Rätten till familjeförmåner är alltid kopplad till en persons familjesituation (jfr till exempel dom i de förenade målen C-245/94 och C-312/94 Hoever och Zachow, punkt 37). Enligt EU-domstolen kan en arbetstagares make direkt åberopa en rätt till familjeförmåner enligt förordning 883/2004. Det gäller om maken är familjemedlem till en arbetstagare enligt förordningen och om familjemedlemmen har rätt till förmånen enligt den nationella lagstiftningen (jfr dom i mål C-78/91, Hughes, REG 1992, s. I-4839, punkt 26, och C-245/94 och 312/94 Hoever och Zachow, punkterna 30 och 38).

Den andra föräldern kan därför i samma samordningssituation omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning i förordningen och ändå ha rätt till familjeförmåner i Sverige. Det gäller under förutsättning att den föräldern uppfyller villkoren i SFB, genom att exempelvis vara vårdnadshavare för att kunna beviljas ett barnbidrag. Enligt principen om ett lands lagstiftning i förordning 883/2004, ska dock i första hand familjeförmånerna beviljas den person som svensk lagstiftning gäller för. Det beror på att artikel 67 talar om att personen i det behöriga medlemslandet har rätt till familjeförmåner. EU-domstolens praxis om att även familjemedlemmar i det andra landet kan få familjeförmåner, handlar om de fall när personen i det behöriga medlemslandet inte uppfyller de nationella villkoren men familjemedlemmen gör det. (EU-domstolens domar i C-245/94 och 312/94 Hoever och Zachow, C-255/99 Humer, C-363/08 Slanina och C- 378-14 Trapkowski)

Exempel

Eddie bor tillsammans med dottern Erica i Tyskland. Eddie och Ericas mamma har separerat och Ericas mamma bor och arbetar i Sverige. Eddie söker om barnbidrag för Erica i Sverige och Försäkringskassan utreder ärendet. Det visar sig att Ericas mamma inte är vårdnadshavare för henne. Försäkringskassan beviljar därför barnbidrag till Eddie med stöd av artikel 67 i förordning 883/2004.

3 Är förordningens bestämmelser om familjeförmåner tillämpliga?

Det här kapitlet handlar om hur ett ärende om familjeförmåner kan starta hos Försäkringskassan. Det beskriver vad Försäkringskassan behöver utreda och bedöma för att konstatera om förordningens bestämmelser om familjeförmåner är tillämpliga.

3.1 Ansökan

Artikel 60 förordning 987/2009

Förfarande vid tillämpningen av artiklarna 67 och 68 i grundförordningen

1. Ansökan om familjeförmåner ska lämnas in till den behöriga institutionen. Vid tillämpning av artiklarna 67 och 68 i grundförordningen ska situationen för hela familjen beaktas som om alla de berörda personerna omfattades av lagstiftningen i den berörda medlemsstaten och var bosatta där, särskilt när det gäller en persons rätt att begära sådana förmåner. När en person som har rätt att begära förmåner inte utnyttjar denna rätt, ska en ansökan om familjeförmåner som inlämnats av den andra föräldern, av en person som betraktas som förälder eller av en person eller institution som är barnets eller barnens vårdnadshavare, beaktas av den behöriga institutionen i den medlemsstat vars lagstiftning är tillämplig.

2. Den institution till vilken en ansökan lämnas i enlighet med punkt 1 ska granska ansökan utifrån de närmare upplysningar som sökanden har lämnat, med beaktande av alla faktiska och rättsliga förhållanden som kännetecknar sökandens familjesituation.

Bestämmelsen innebär att en ansökan om familjeförmåner ska lämnas in till institutionen i det medlemsland vars lagstiftning personen omfattas av. Institutionen ska då bedöma helhetssituationen för familjen och se det som om alla familjemedlemmar omfattas av lagstiftningen i det berörda medlemslandet och är bosatta där. Det gäller särskilt en persons rätt att begära sådana förmåner.

Det innebär att även en familjemedlem i ett annat medlemsland kan ansöka om familjeförmåner. En sådan ansökan kan göras av den andra föräldern, en person som betraktas som förälder eller av en person eller institution som är barnets eller barnens vårdnadshavare.

Enligt EU-domstolen innebär artikel 60.1 i förordning 987/2009 att det saknar betydelse vilken av föräldrarna som enligt nationell rätt har rätt att ta emot förmånerna. En ansökan som lämnas in av familjemedlemmen, ska beaktas på samma sätt som om personen i det behöriga medlemslandets gjort ansökan om förmåner. (Dom C-378/14 Trapkowski och Hoefer och Zachow, C-245/94 och C-312/94, EU:C:1996:379, punkt 37)

Detta innebär att ett medlemsland inte kan skilja på rätten till familjeförmåner enligt förordning 883/2004 mellan personen som bor i det behöriga medlemslandet och familjemedlemmen som inte bor där, när samtliga andra villkor i nationell rätt är uppfyllda. Båda dessa personer kan då anses ha en likvärdig rätt till förmåner.

Försäkringskassan ska därför beakta en ansökan om familjeförmåner från Sverige, oavsett vilken förälder till barnet som har rätt till förmåner från Sverige och som lämnar in ansökan. Det är dock i första hand föräldern som omfattas av svensk lagstiftning och som är försäkrad här, som ska beviljas förmånerna. Läs om detta i avsnitt 2.2.1.

Exempel

Edit och Igor är gifta och har tre barn tillsammans. Edit arbetar i Sverige och Igor bor tillsammans med barnen i Tyskland. Försäkringskassan får en vidarebefordrad ansökan från institutionen i Tyskland om att Igor vill ha barnbidrag från Sverige för sina tre barn. Försäkringskassan utreder Edits rätt till familjeförmåner för hennes tre barn från Sverige. Utredningen visar att Edit är förälder och vårdnadshavare för de tre barnen och det finns därför rätt till familjeförmåner för barnen från Sverige. Eftersom Edit är den förälder som är omfattad av svensk lagstiftning, är försäkrad här på grund av sitt arbete och är vårdnadshavare för barnen, ska barnbidraget beviljas och betalas ut till henne.

Exempel

Anna och Anders har ett gemensamt barn, dottern Erika. Anna bor i Polen med Erika och Anders arbetar i Sverige. Enbart Anna är vårdnadshavare för Erika. Försäkringskassan får en vidarebefordrad ansökan från institutionen i Polen om barnbidrag från Anna. Försäkringskassan utreder Anders rätt till familjeförmåner för Erika från Sverige. Utredningen visar att Anders är förälder till Erika och att det därför finns rätt till familjeförmåner från Sverige. Eftersom Anders inte är vårdnadshavare, kan barnbidrag beviljas och betalas ut till Anna.

3.1.1 Även nationella regler om ansökan gäller

I de flesta medlemsländer krävs att familjen lämnar in en formell ansökan om en särskild förmån. Det räcker alltså inte med att en familj uppfyller *de materiella kriterierna* för rätten till en familjeförmån från ett medlemsland, *de formella kriterierna* ska också vara uppfyllda (jfr C-16/09 Schwemmer). Ett formellt krav kan till exempel vara en skriftlig ansökan.

Om de formella kriterierna för ett förmånsanspråk i ett medlemsland inte är uppfyllda har den institution som har tagit emot en ansökan om familjeförmåner fortfarande ansvar för att informera familjen om den rätt till familjeförmåner som kan finnas från det medlemslandet. Läs om detta nedan i avsnitt 3.3.1.

Det innebär att om Försäkringskassan får in en ansökan om familjeförmåner från ett annat medlemsland och vi har formella krav för en sådan ansökan, så behöver vi informera personen om hur den kan ta tillvara sina rättigheter här. Det kan till exempel handla om att lämna in en skriftlig ansökan om bostadsbidrag.

Inget krav på ansökan om barnbidrag

Enligt 110 kap. 6 § SFB behöver man inte ansöka om barnbidrag, vilket innebär att en persons rätt till barnbidrag ska prövas utan formell ansökan. Försäkringskassan kan därför inte, med hänvisning till likabehandlingsprincipen i förordning 883/2004, heller kräva att personer som omfattas av förordningen ska ansöka om barnbidrag.

Försäkringskassan ska därför alltid pröva rätten till barnbidrag så fort det kommer in uppgifter om att ett barn som kan ha rätt till familjeförmåner i Sverige finns. Det gäller oavsett om föräldern har rätt till barnbidrag genom bosättning, arbete eller pension,

och oberoende av hur Försäkringskassan har fått informationen. När det kommer in en ny impuls spelar det heller ingen roll om Försäkringskassan redan tidigare har fattat ett beslut om barnbidrag.

Retroaktivitetsbestämmelserna för barnbidrag i 15 kap. 14 § SFB utgår ifrån vilket kalenderår den enskilde gör gällande sin rätt till barnbidrag. Eftersom det inte finns något ansökningsförfarande och Försäkringskassan utgår ifrån datumet när uppgiften om att ett barn finns, är det vid det datumet som personen kan anses ha gjort gällande sin rätt till barnbidrag.

Om en ansökan om familjeförmåner har lämnats in i ett annat medlemsland och den vidarebefordras hit, ska den ses som inkommen hit samma datum som den togs emot i det första landet (artikel 68.3 i förordning 883/2004 och artikel 2.3 i 987/2009). I och med att det saknas ansökningsförfarande för barnbidrag ska därför ansökningsdatumet i det andra landet ses som det datum då personen gör anspråk på barnbidrag här.

Rätten till barnbidrag kan inte avsägas

Normalt gäller att ett gynnande beslut alltid kan återtas för framtiden på den försäkrades begäran. Justitieombudsmannen (JO) har uttalat att det är frivilligt för den enskilde att ansöka om och ta emot socialförsäkringsförmåner. Det står den enskilde fritt att återkalla en ansökan, eller begära att gynnande beslut upphävs för framtiden. (JO-beslut dnr 5813-2012).

Ett undantag är barnbidrag som den bidragsberättigade enligt Försäkringskassans fasta praxis inte kan avsäga sig (Försäkringskassans JO-nytt/5813-2012).

3.2 Gränsöverskridande situation är en förutsättning

För att bestämmelserna om familjeförmåner i förordningen ska kunna tillämpas, så behöver det finnas en familj som är i en gränsöverskridande situation. Läs om detta i beskrivningen av gränsöverskridande situation i vägledning 2017:1. EU-domstolen har tydliggjort vad som kan ses som en gränsöverskridande situation:

- Om någon person i en arbetstagares familj som omfattas av personkretsen i artikel 2 bor i, arbetar i eller får pension från ett annat medlemsland (jfr C-255/99 Humer, C-115/77, Laumann, REG 1978, s. 805, punkt 5, och C-194/96, Kulzer, REG 1998, s. I-895, punkt 30).
- Ett barns bosättning i ett annat medlemsland, även om barnet är underårigt (jfr C-255/99 Humer).

Det innebär att ett barn som är familjemedlem till en person som arbetar i, bor i eller får pension från ett annat medlemsland, skapar en gränsöverskridande situation som gör att bestämmelserna om familjeförmåner ska tillämpas.

3.2.1 Skillnader mellan medlemsländernas familjemedlemsbegrepp

Utifrån definitionen av familjemedlem i artikel 1.i. i förordning 883/2004 kan medlemsländer ha olika definitioner av familjemedlem. Många länders definitioner bygger på föräldraansvar och andra utgår ifrån om personen bor tillsammans med barnet, så kallad hushållsgemenskap. De olika definitionerna kan ibland leda till missförstånd mellan medlemsländerna och ställer krav på utredning och tydlig kommunikation mellan Försäkringskassan och det andra medlemslandet.

Försäkringskassans utredning

Eftersom medlemsländerna kan ha olika familjemedlemsbegrepp behöver Försäkringskassan vid sin utredning av om förordning 883/2004 och bestämmelserna om familjeförmåner är tillämpliga, utgå ifrån föräldrarna till barnet. Läs mer om vem som kan ses som familjemedlem i avsnitt 2.2. Detta för att se till att rätt person får rätt ersättning och för att kunna tillämpa prioritetsreglerna på rätt sätt.

3.2.2 Försäkringskassans utredning och bedömning

För att det ska vara möjligt att tillämpa bestämmelserna om familjeförmåner i förordning 883/2004, så ska det finnas ett barn som skapar en rätt till familjeförmåner i Sverige. Det kan ske på två olika sätt:

- Barnet som bor i Sverige har en förälder eller är familjemedlem till en person som omfattats av ett annat medlemslands lagstiftning genom arbete, bosättning eller pension därifrån.
- Barnet som bor i ett annat medlemsland har en förälder som omfattas av svensk lagstiftning genom arbete, bosättning eller pension härifrån.

Försäkringskassans utredning och bedömning av om bestämmelserna om familjeförmåner i förordningen är tillämpliga gäller alla familjemedlemmar, inte bara den person som svensk lagstiftning gäller för. Samtliga vuxna som kan ses som familjemedlemmar till barnet ska därför ingå i utredningen. Personernas bosättning, arbete, pension och relation till varandra måste utredas, och först därefter kan Försäkringskassan pröva om förordning 883/2004 och bestämmelserna om familjeförmåner är tillämpliga. Läs mer om definitionen av familjemedlem i avsnitt 2.2.1.

Underlag för bedömning

För att Försäkringskassan ska kunna bedöma att bestämmelserna om familjeförmåner i förordningen ska tillämpas, så kan vi som huvudregel behöva skicka en förfrågan till det andra medlemslandet. Men det kan även finnas situationer när Försäkringskassan kan fatta ett beslut utifrån styrkta uppgifter från den enskilde, arbetsgivare eller uppgifter från en institution i ett annat medlemsland. Läs mer om beslut och beslutsunderlag i kapitel 9.

Försäkringskassan har utredningsskyldighet och det är ärendets art som avgör hur långt den skyldigheten sträcker sig (110 kap. 13 § första stycket SFB). Att ett annat medlemslands myndighet inte besvarar alla frågor från Försäkringskassan innebär inte automatiskt att Försäkringskassan ska begära samma uppgifter ytterligare en gång för att kunna bedöma om förordningens bestämmelser om familjeförmåner ska tillämpas. Utgångspunkten är att medlemsländer lämnar svar på efterfrågad information så långt som det är möjligt redan vid första förfrågan. Läs om Försäkringskassans utredningsskyldighet i vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken*.

Om förordning 883/2004 inte är tillämplig

Om myndigheten i det andra medlemslandet inte kan lämna de uppgifter som behövs för att Försäkringskassan ska kunna ta ställning till om bestämmelserna om familjeförmåner är tillämpliga, så kan vi inte heller tillämpa dem. I sådana fall ska vi endast bedöma anspråket utifrån nationell lagstiftning. Läs om detta i kapitel 10.

Särskilt om personer med skyddade personuppgifter

En utredning om rätt till familjeförmåner innebär alltså som regel att Försäkringskassan skickar information om den berörda personen och hans eller hennes familjemedlemmar till utländska myndigheter. Försäkringskassan ansvarar inte för hur uppgifterna hanteras av andra myndigheter, och vi kan inte säkerställa att

uppgifter som vi lämnat inte röjs. Det är viktigt att de berörda personerna är medvetna om detta innan de lämnar uppgifter till Försäkringskassan. Det är särskilt viktigt i fråga om barnbidrag, eftersom det är en förmån som utreds utan ansökan och som man inte kan avsäga sig.

3.3 Informationsutbyte

För att Försäkringskassan ska kunna handlägga en ansökan om familjeförmåner enligt förordning 883/2004, så behöver Försäkringskassan ha informationsutbyte med personen som ärendet gäller, med andra myndigheter i Sverige och andra medlemsländer.

3.3.1 Med enskilda

Försäkringskassan ska som behörig institution informera berörda personer så att de kan utöva de rättigheter de har genom förordning 883/2004. Om Försäkringskassan tar emot en ansökan om familjeförmåner, eller får frågor om en eventuell rätt till sådana förmåner, så ska vi informera personen om hans eller hennes rättigheter och skyldigheter. Läs om detta i beskrivningen av artikel 76 i förordning 883/2004 i vägledning 2017:1.

Det innebär att när Försäkringskassan tar emot en ansökan om familjeförmåner eller får frågor från familjer i gränsöverskridande situationer ska vi informera om

- vad familjeförmåner är
- vad samordning av familjeförmåner betyder
- vilka svenska förmåner som samordnas som familjeförmåner och
- hur personen kan ansöka om förmånerna här.

På samma sätt är personer som omfattas av förordning 883/2004 skyldiga att lämna den information, handlingar eller bevis som krävs till Försäkringskassan för att vi ska kunna utreda och bedöma deras eller familjemedlemmarnas situation, rättigheter och skyldigheter enligt förordningarna (artikel 3.2 i förordning 987/2009).

Även 110 kap. SFB gäller i dessa ärenden och den enskilde har en skyldighet att lämna information eller handlingar så att Försäkringskassan kan bedöma om han eller hon har rätt till en förmån.

Skyldighet att medverka till utredningen enligt ovan har även föräldern som rätten till familjeförmåner från Sverige går via. Det gäller i de fall föräldern i ett annat medlemsland har rätt till familjeförmåner från Sverige på grund av att personen i Sverige inte uppfyller de nationella förmånsvillkoren, exempelvis genom att inte vara vårdnadshavare. Båda föräldrarna är alltså part i ett sådant ärende hos Försäkringskassan vilket innebär att de omfattas av både uppgiftsskyldigheten och anmälningsskyldigheten i SFB. Beslut i ärendet ska kommuniceras och skickas till samtliga parter och dessa har också samma möjlighet att begära ändring, omprövning eller överklaga Försäkringskassans beslut.

Det förekommer ibland att en förälder som avses ovan inte vill medverka till att dennes barn i ett annat medlemsland får förmåner från Sverige. Försäkringskassan får i dessa ärenden försöka få in så mycket utredning som möjligt genom exempelvis uppgift från föräldern eller institutionen i det andra landet eller genom att kontakta en uppgiven arbetsgivare i Sverige.

Föräldern ska i samband med det första beslutet om familjeförmåner informeras om sin anmälningsskyldighet och att förändringar kan påverka rätten och storleken på familjeförmånerna (110 kap. 46 § SFB och artikel 76.4 i förordning 883/2004). Om en person anmäler ändrade förhållanden som påverkar rätten till förmåner, räknas

förmånerna om från den tidpunkt när förändringen skedde. Den som inte uppfyller denna skyldighet eller anmäler för sent kan bli skyldig att betala tillbaka felaktigt utbetalda förmåner enligt reglerna i den nationella lagstiftningen. Läs om Försäkringskassans utredningsskyldighet i vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* och om återkrav i Vägledning 2005:3 *Återkrav*.

3.3.2 Inom medlemslandet

Om det finns fler än en förmån i samma medlemsland som ska samordnas enligt bestämmelserna om familjeförmåner, så behöver det finnas en samordning mellan de myndigheter som beslutar om respektive förmån inom medlemslandet i fråga. När det även finns rätt till familjeförmånerna studiehjälp eller kommunalt vårdnadsbidrag från Sverige måste Försäkringskassan därför utbyta information med CSN eller någon svensk kommun. Läs mer om detta i avsnitt 8.1.

3.3.3 Mellan medlemsländer

All information som behövs för att fastställa och bestämma rättigheter och skyldigheter för personer som omfattas av förordningen ska utbytas utan dröjsmål mellan Försäkringskassan och det andra medlemslandet (artikel 2.2 i förordning 987/2009). Försäkringskassan är även skyldig att godta handlingar som utfärdats av en institution i ett annat medlemsland (artikel 5 i förordning 987/2009).

Om en person har lämnat information, handlingar eller ansökningar till Försäkringskassan som vi inte ska ha, ska vi vidarebefordra dessa uppgifter, handlingar eller ansökningar till den behöriga institutionen i det andra medlemslandet (artikel 2.3 i förordning 987/2009).

Förfrågningar som Försäkringskassan får eller som vi skickar till ett annat medlemsland ska besvaras *inom rimlig tid* (artikel 76.4 i förordning 883/2004) och institutionerna ska tillhandahålla eller utbyta all nödvändig information *utan dröjsmål* (artikel 2.2 i förordning 987/2009). Vad rimlig tid är har definierats så här i Administrativa kommissionens Beslut nr F2 av den 23 juni 2015 om utbyte av uppgifter mellan institutioner i syfte att bevilja familjeförmåner i punkt 2:

En institution ska snabbt besvara en begäran om upplysningar från ett annat medlemsland, och under alla omständigheter senast

- A) två månader efter dagen för mottagandet av begäran i ett ärende som gäller begäran om en ståndpunkt i ett provisoriskt beslut gällande de prioritetsregler som refereras till i artikel 60.3 i förordning 987/2009, eller
- B) i samtliga andra fall, tre månader efter dagen för mottagandet av begäran om upplysningar.

Det innebär att Försäkringskassan ska följa dessa tidsgränser när vi får in en begäran om ståndpunkt eller upplysningar.

Formen för informationsutbytet

Överföring av information mellan institutioner eller förbindelseorgan ska göras på elektronisk väg, genom strukturerade elektroniska dokument, SED (artikel 4 i förordning 987/2009). Det pågår för närvarande ett arbete med att utveckla en gemensam infrastruktur för detta, kallat EESSI (elektroniskt utbyte av socialförsäkringsuppgifter) och det förväntas att börja användas under våren 2019.

Under en övergångsperiod får medlemsländerna fortsätta att använda sig av pappersblanketter för att skicka och ta emot information (artikel 95.1 i förordning 987/2009). Adresser och andra kontaktuppgifter till de behöriga institutionerna för familjeförmåner i alla medlemsländer kan hittas via EESSI Institution Directory.

Pappersversionerna av SED-blanketterna är framtagna och beslutade av administrativa kommissionen. Det finns SED-blanketter för alla sakområden inom förordning 883/2004. Under övergångsperioden ska institutionerna som huvudregel använda pappersversionen men ska även godta information som utfärdats på andra handlingar än SED:er. All information som behövs för tillämpningen av förordning 883/2004 ska framgå av handlingarna för att garantera rättigheterna för de personer som omfattas av förordningen. (Beslut nr E1 av den 12 juni 2009 om praktiska bestämmelser för övergångsperioden när det gäller det informationsutbyte med elektroniska hjälpmedel som avses i artikel 4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009, avsnitt 2,4 och 10)

4 När finns en rätt till familjeförmåner från Sverige?

Om förordning 883/2004 och bestämmelserna om familjeförmåner har bedömts tillämpliga, så är nästa fråga om det finns rätt till familjeförmåner från Sverige.

Detta kapitel beskriver vilka villkor som ska vara uppfyllda för att en person ska ha rätt till familjeförmåner i Sverige.

4.1 Våra nationella förmånsbestämmelser ska vara uppfyllda

Nationella kriterier, till exempel behovsprövning och åldersgränser, får tillämpas så länge de inte är diskriminerande ur ett unionsrättsligt perspektiv. Kriterier som däremot gäller bosättning i Sverige, kan inte upprätthållas (artikel 67 i förordning 883/2004). Artikel 67 talar med andra ord om vilka barn som kan berättiga till familjeförmåner från Sverige men för att barnet ska ha en sådan rätt, krävs också att det finns en förälder i ett medlemsland som uppfyller våra nationella villkor och kan beviljas förmånen för barnet. Om föräldern som omfattas av svensk lagstiftning uppfyller de nationella villkoren, är det han eller hon som ska beviljas familjeförmånen för barnet.

Exempel

Kurt och Gulle bor i Danmark tillsammans med deras gemensamma barn Hjalmar som de båda är vårdnadshavare för. Kurt arbetar inte men Gulle arbetar i Sverige. Kurt omfattas av dansk lagstiftning och är försäkrad där, men svensk lagstiftning gäller för Gulle på grund av hennes arbete här och hon anses försäkrad här. Gulle har rätt till familjeförmåner för Hjalmar från Sverige, trots att han bor i Danmark med stöd av artikel 67. Eftersom det bara är Gulle som omfattas av svensk lagstiftning och som är försäkrad och uppfyller de nationella kraven i SFB, är det hon som ska beviljas Hjalmars barnbidrag.

4.2 Krav på att vara vårdnadshavare

De flesta förmåner som Sverige har klassificerat som familjeförmåner har som villkor att man är vårdnadshavare för barnet för att ha rätt till förmånen. Det gäller dock inte för umgängesbidraget inom bostadsbidrag där det räcker att man är förälder till barnet. Det finns heller inte något krav att man är vårdnadshavare för att barnet ska kunna beviljas studiehjälp. Däremot betalar CSN som huvudregel alltid ut studiehjälpen till en vårdnadshavare om barnet är omyndigt.

Bestämmelserna om vårdnad finns i 6 kap. föräldrabalken (FB). Föräldrar har gemensam eller ensam vårdnad för barnet beroende av situation. Utgångspunkten är att föräldrar som är gifta vid barnets födelse har gemensam vårdnad från och med födelsen och i annat fall får modern ensam vårdnad. Om föräldrarna gifter sig efter barnets födelse får de gemensam vårdnad vid den tidpunkten. (6 kap. 3 § FB)

När det gäller samkönade äktenskap gäller en annan reglering. Om barnets föräldrar är gifta med varandra när barnet föds har de automatiskt gemensam vårdnad om barnet. Precis som för ogifta heterosexuella par, så gäller det här inte när kvinnan som har fött barnet är gift med en annan kvinna. Eftersom föräldrskapet i dessa fall

ska fastställas genom en bekräftelse eller dom så behöver en anmälan därefter göras till Skatteverket (1 kap. 9 § FB, 6 kap. 4 §, andra stycket 1 och 2 FB).

Det är Skatteverket som registrerar vårdnad i Sverige. Om ett barn föds i Sverige på ett sjukhus sker det genom en anmälan från vårdgivaren (24 § folkbokföringslagen [1991:481]). Föräldrar som inte är gifta med varandra vid barnets födelse kan få gemensam vårdnad om barnet genom att ingå äktenskap med varandra eller genom att anmäla gemensam vårdnad till socialnämnden eller direkt till Skatteverket. (6 kap. 4 § andra stycket punkt 2 FB och 6 kap. 16 § FB)

Utländska domar och beslut om vårdnad kan gälla i Sverige enligt Europa-parlamentets och rådets förordning (EG) nr 2201/2003 (Bryssel II-förordningen), NÄF, LUV eller 1996 års Haagkonvention. Utländska vårdnadsbegrepp kan skilja sig från det svenska. Skatteverket kan även registrera vårdnadshavare med stöd av dessa eller i samband med att ett barn flyttar hit från utlandet och föräldrarna ger in en sådan anmälan.

Eftersom vårdnadshavare är ett svenskt begrepp utifrån nationell lagstiftning behöver Försäkringskassan i ärenden där förordningen är tillämplig göra en likvärdighetsbedömning, dvs. kan föräldern jämföras med vårt svenska vårdnadshavarebegrepp. Det behöver vi göra för att bl.a. uppfylla likabehandlingsprincipen i artikel 4 i förordning 883/2004. På samma sätt kan Försäkringskassan inte kräva att en sådan förälder ska vara registrerad hos Skatteverket för att anses vara vårdnadshavare. Det beror på att en registrering hos Skatteverket är en administrativ åtgärd som utgår ifrån upparbetade rutiner för personer som bor här. Enligt EU-domstolen är just krav på registrering för rätt till förmåner i ett medlemsland indirekt diskriminerande eftersom ett sådant krav är svårare att uppfylla för dem som inte bor i Sverige. Det ingår däremot i Försäkringskassans serviceskyldighet enligt FL att informera föräldrar om Skatteverkets registrering eftersom det är en åtgärd som kan vara viktig för familjer i Sverige även av andra anledningar.

4.2.1 Metodstöd – Försäkringskassans bedömning av begreppet vårdnadshavare

Andra medlemsländers definitioner, förmånssystem och informationssystem kan göra det svårt att bedöma om en person är vårdnadshavare. Det är inte alltid möjligt att från andra länder kräva exakt samma information som finns i Sverige för att bedöma om personen kan anses vara vårdnadshavare. Man får göra en bedömning i varje enskilt fall av den information som finns tillgänglig.

Försäkringskassan kan till exempel få information från ett annat medlemsland om att föräldrarna var gifta när barnet föddes. Gifta föräldrar blir automatiskt vårdnadshavare i Sverige. Detsamma gäller om föräldrarna gifter sig efter barnets födelse. Om föräldrarna inte är gifta blir mamman vid barnets födsel automatiskt ensam vårdnadshavare i Sverige. Sådana uppgifter kan utgöra underlag vid Försäkringskassans bedömning av om föräldern kan anses vara vårdnadshavare. Finns det inget i utredningen som tyder på att vårdnaden om barnet skulle ha ändrats sedan barnets födelse, till exempel genom en skilsmässa, så kan vi utgå ifrån att vårdnaden består. Skulle det finnas uppgifter om att föräldrarna är skilda så kan en dom om äktenskapsskillnad visa vem som har vårdnaden om barnet.

Även en förälder i ett annat medlemsland kan ha rätt till familjeförmåner från Sverige

Om föräldern som omfattas av svensk lagstiftning inte uppfyller våra nationella förmånsvillkor genom att inte vara vårdnadshavare för barnet, kan föräldern i det andra medlemslandet som är vårdnadshavare beviljas förmånen i stället. Det beror på att bestämmelserna om familjeförmåner utgår ifrån barnet som ska få förmåner

från alla de medlemsländer som kan vara aktuella, så länge som det finns någon person eller förälder som kan beviljas familjeförmånen. Läs mer om detta i avsnitt 2.2.1.

Exempel

Andres som bor och arbetar i Sverige har ett barn, Alta, tillsammans med Ida som bor i Italien. Alta bor ihop med Ida i Italien och det är bara hon som är vårdnadshavare till Alta. Andres anses omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här, men eftersom han inte är vårdnadshavare, så kan han inte få barnbidrag för Alta. I och med att Alta är familjemedlem till Andres, finns det en rätt till familjeförmåner för Alta från Sverige. Eftersom Ida är enda vårdnadshavare, är det hon som ska beviljas Altas barnbidrag.

4.3 Delningsreglerna inom barnbidrag

I 16 kap. SFB finns bestämmelser om vem som ska beviljas barnbidraget för ett barn. För barn som är födda eller försäkrade för barnbidrag den första mars 2014, eller senare, delas barnbidraget automatiskt mellan föräldrarna, under förutsättning att de har gemensam vårdnad och att båda är försäkrade för barnbidrag. Föräldrarna kan dock fortfarande välja att hela bidraget ska betalas ut till en av dem. För barn som är födda före mars 2014 betalas hela barnbidraget ut till mamman, om inte föräldrarna aktivt väljer något annat. En förälder som har ensam vårdnad om barnet får hela barnbidraget.

Det är föräldern som svensk lagstiftning gäller för som i första hand har rätt till barnbidrag från Sverige, eftersom det är han eller hon som är försäkrad för barnbidrag. En förälder som omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning, har bara rätt till barnbidrag om föräldern som svensk lagstiftning gäller för inte har det. Därför gäller inte SFB:s regler om delat barnbidrag för dessa föräldrar. Läs mer om detta i avsnitt 2.2.1 och 4.2.

Exempel

Olle och Pia är gifta och bor i Polen. Olle börjar arbeta i Sverige och Pia studerar i Krakow. Paret har tre gemensamma barn. Familjen har sedan tidigare barnbidrag i Polen, men ansöker om barnbidrag i Sverige. Familjen har rätt till barnbidrag från Sverige eftersom Olle genom sitt arbete omfattas av svensk lagstiftning. Familjen har då rätt till familjeförmåner som om de vore bosatta i Sverige.

Familjen vill att Pia ska vara mottagare av barnbidraget. Men eftersom Olle är den som är omfattad av svensk lagstiftning och som anses försäkrad för barnbidrag i Sverige och uppfyller kraven i SFB, så kan inte Pia få det svenska barnbidraget.

Exempel

Agaton och Alicia är skilda och har sonen Aron tillsammans. Agaton börjar arbeta i Sverige och Alicia arbetar i Krakow, där hon även bor med Aron. Alicia har sedan tidigare barnbidrag för Aron i Polen, men ansöker om barnbidrag i Sverige. Aron har rätt till barnbidrag från Sverige eftersom Agaton är underhållsskyldig för sonen och för att han genom sitt arbete omfattas av svensk lagstiftning. Aron har då rätt till familjeförmåner som om han vore bosatt i Sverige.

När Försäkringskassan hämtar information om familjen från den polska behöriga institutionen, skickar institutionen ett intyg som visar att det bara är Alicia som är vårdnadshavare till Aron.

Eftersom Agaton är den som omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här, men inte är vårdnadshavare, uppfyller han inte villkoren för att få barnbidraget. Alicia som däremot är vårdnadshavare och familjemedlem till Aron kan i stället beviljas barnbidraget med stöd av EU-domstolens domar om familjer som har separerat.

Försäkringskassans hantering rörande val av bidragsmottagare

Innan mars 2014 hade Försäkringskassan en hantering som innebar att vi i vissa fall krävde medgivande från den vårdnadshavare som sågs som familjemedlem för att personen som var försäkrad i Sverige skulle kunna beviljas barnbidraget helt eller delvis. Nedan följer en beskrivning för hur Försäkringskassan ska hantera sådana ärenden.

Hantering i redan beslutade ärenden där vi tidigare krävde en gemensam anmälan. Om en förälder, som tidigare inte har fått barnbidrag på grund av att en gemensam anmälan inte har undertecknats av båda föräldrarna, hör av sig till Försäkringskassan ska vi i första hand bevilja till den förälder som omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här, om den föräldern uppfyller de nationella villkoren. Om föräldern i Sverige inte uppfyller villkoren kan vi i stället bevilja till förälder i det andra landet om denne uppfyller villkoren. Impulsdatum för barnbidrag är det datum då föräldern hör av sig, och barnbidrag kan beviljas med hänsyn tagen till retroaktivitetsbestämmelserna i 15 kap. 14 § SFB. Vi ska meddela det andra landet att vi börjar betala ut ersättning.

4.4 Särskilt gällande bostadsbidrag

Eftersom inte alla delar av bostadsbidraget ska samordnas enligt bestämmelserna i förordning 883/2004, ska ett ärende hanteras olika beroende av om barnet bor i Sverige eller inte.

4.4.1 Barnet bor i Sverige

Om barnet bor i Sverige tillsammans med någon av föräldrarna, så bedöms rätten till bostadsbidrag och de särskilda bidragen samt umgängesbidraget utifrån nationella bestämmelser. Det blir därför för en sådan familj bara aktuellt att tillämpa bestämmelserna om familjeförmåner i förordning 883/2004 i situationer som familjen också har rätt till familjeförmåner i ett annat medlemsland (artikel 68 i förordning 883/2004).

Exempel

Helena är bosatt i Sverige tillsammans med sina tre barn. Helena är skild från barnens pappa Jonas som också bor i Sverige. Föräldrarna har gemensam vårdnad om barnen och barnen bor ungefär lika mycket hos dem båda. Jonas arbetar i Danmark och Helena arbetar i Sverige, det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från båda medlemsländerna. Helena får barnbidrag i Sverige och Jonas får familjeförmåner i form av tilläggsbelopp från Danmark om det danska beloppet är högre än det svenska.

Eftersom Helena arbetar i Sverige, barnen bor i Sverige och Jonas arbetar i Danmark är Sverige primärland för familjeförmåner. Helena får både bidrag till bostadskostnaden och särskilt bidrag för barn som bor växelvis från Sverige.

Exempel

Philippe som är fransk medborgare bor med sina två barn i Sverige, men arbetar inte här. Hans fru Colette bor och arbetar i Frankrike. Colette får barnbidrag från Frankrike för de gemensamma barnen. Philippe ansöker om bostadsbidrag i Sverige.

I samordningssituationen blir Frankrike primärland för att betala ut familjeförmåner som enda arbetsland, det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från båda medlemsländerna. Om summan av familjeförmånerna är högre i Sverige än i Frankrike ska Sverige betala ut ett tilläggsbelopp (artikel 68.2 i förordning 883/2004).

Eftersom Philippe omfattas av bestämmelserna om bosättningsbaserade förmåner i SFB, kan han också ha rätt till bidrag till bostadskostnaden.

4.4.2 Barnet bor i ett annat medlemsland

En familj kan ha rätt till bostadsbidragets särskilda bidrag (för hemmavarande barn eller barn som bor växelvis) och umgängesbidrag även för barn som inte är bosatta i Sverige. (Artikel 67 i förordning 883/2004)

Exempel

Esbjörn arbetar i Sverige. Han bor tillsammans med sin fru Bente och deras två barn i Finland. Enligt förordning 883/2004 omfattas Esbjörn av svensk lagstiftning och ska ha rätt till de förmåner som omfattas av förordningen i Sverige (inklusive de bosättningsbaserade). Enligt artikel 67 i förordning 883/2004 har familjen rätt till familjeförmåner som om de vore bosatta i Sverige. Familjen har rätt till barnbidrag och flerbarnstillägg med 2 650 kronor och bostadsbidrag i form av särskilt bidrag med 400 kronor (efter inkomstprövning).

4.4.3 Proportionering av bostadsbidraget

En familj kan ha beviljats bidrag till såväl bostadskostnad som särskilt bidrag för hemmavarande barn, särskilt bidrag för barn som bor växelvis eller umgängesbidrag. Bostadsbidraget kan därefter ha blivit minskat på grund av inkomsten. En proportionering måste då göras för respektive del av bidraget på grund av att alla delar i bostadsbidraget inte omfattas av förordning 883/2004 (se vidare i vägledning 2004:10 *Bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar*).

Exempel

Eva har tre hemmavarande barn och bor i en hyresrättslägenhet. Eva kan få preliminärt bostadsbidrag med 1 800 kronor per månad.

Maximalt bostadsbidrag före inkomstavdrag är 3 700 kronor per månad, varav 2 350 kronor är särskilt bidrag för hemmavarande barn.

Det särskilda bidragets andel av hela bostadsbidraget blir (efter avrundning):
 $2\,350/3\,700 = 0,635$

Det särskilda bidragets andel av det beviljade bostadsbidraget blir därför 1 143 kronor ($0,635 \times 1\,800$ kronor).

Exempel

Christina har tre barn som bor heltid, växelvis respektive tidvis hos henne. Christina kan få preliminärt bostadsbidrag med 1 800 kronor per månad.

Maximalt bostadsbidrag före inkomstavdrag är 5 000 kronor per månad, varav 1 500 kronor är särskilt bidrag för hemmavarande barn, 300 kronor är särskilt bidrag för barn som bor växelvis och 100 kronor är umgängesbidrag för barn som bor tidvis i hushållet.

Det särskilda bidraget för hemmavarande barns andel av bostadsbidraget blir:
 $1\,500/5\,000 = 0,3$

Det innebär att det särskilda bidragets andel av det beviljade bostadsbidraget blir 540 kronor ($0,3 \times 1\,800$ kronor)

Det särskilda bidraget för växelvis boende barns andel av bostadsbidraget blir:
 $300/5\,000 = 0,06$

Det innebär att det särskilda bidraget för växelvis boende barns andel av det beviljade bostadsbidraget avrundat blir 108 kronor ($0,06 \times 1\,800$ kronor).

Umgängesbidragets andel av det beviljade bostadsbidraget blir:
 $100/5\,000 = 0,02$

Det innebär att umgängesbidragets andel av det beviljade bostadsbidraget avrundat blir 36 kronor ($0,02 \times 1\,800$ kronor)

4.4.4 Avstämning bostadsbidrag

När bostadsbidrag i form av de särskilda bidragen eller umgängesbidrag beviljas som en familjeförmån ska det beviljade beloppet betraktas som slutligt fastställt bidragsbelopp. Det gäller inte i ärenden där barnet är bosatt i Sverige och Sverige är primärland för att betala ut familjeförmåner. I dessa ärenden stäms de särskilda bidragen och umgängesbidraget av på samma sätt som i nationella ärenden.

5 Rätt till familjeförmåner från Sverige och minst ett annat medlemsland

Eftersom syftet med bestämmelserna i förordningen är att en familj ska ha rätt till familjeförmåner från alla de medlemsländer vars lagstiftning gäller för någon i familjen, kan det finnas rättigheter för dessa familjer i flera länder. Det finns därför särskilda bestämmelser om hur förmånerna ska samordnas mellan länderna i sådana situationer. Bestämmelserna ska se till att familjen inte överkompenseras och har sin grund i den allmänna bestämmelsen om sammanträffande av förmåner i artikel 10 i förordning 883/2004. Detta kapitel beskriver dessa bestämmelser.

5.1 Prioritetsregler

Första delen av bestämmelsen talar om vilka prioritetsreglerna är, det vill säga vilket land som i första hand ska betala ut familjeförmåner.

Artikel 68 förordning 883/2004

Prioritetsregler vid sammanträffande

1. Om rätt till förmåner under samma period och för samma familjemedlemmar föreligger enligt flera medlemsstaters lagstiftning skall följande prioritetsregler tillämpas:

a) I de fall då flera medlemsstater är skyldiga att utge förmåner på olika grunder skall prioritetsordningen vara följande: i första hand rättigheter som förvärvats på grund av arbete som anställd eller verksamhet som egenföretagare, därefter rättigheter som förvärvats på grund av uttag av pension och slutligen rättigheter som förvärvats på grund av bosättning.

b) I de fall då flera medlemsstater är skyldiga att utge förmåner på samma grunder skall prioritetsordningen fastställas enligt följande tilläggsriterier:

i) Om det gäller rättigheter som förvärvats på grund av arbete som anställd eller verksamhet som egenföretagare: barnens bostadsort, förutsatt att sådan verksamhet föreligger där, och i andra hand – i förekommande fall – det högsta belopp av förmånerna som föreskrivs i berörda lagstiftningar. I det sistnämnda fallet skall kostnaden för förmåner fördelas efter kriterier som fastställs i tillämpningsförordningen.

ii) Om det gäller rättigheter som förvärvats på grund av uttag av pension: barnens bostadsort, förutsatt att en pension skall utges enligt dess lagstiftning, och i andra hand – i förekommande fall – den längsta försäkringsperioden eller bosättningsperioden som fullgjorts i enlighet med berörda lagstiftningar.

iii) Om det gäller rättigheter som förvärvats på grund av bosättning: barnens bostadsort.

Bestämmelsen innebär att det finns olika prioritetsordning, beroende på vilken situation som är aktuell för familjen, när det finns rätt till familjeförmåner från mer än ett medlemsland. Det medlemsland som kommer först i prioritetsordningen enligt ovan kallas primärland medan det andra kallas sekundärland.

Rätt till förmåner under samma period

För att kunna tillämpa prioritetsreglerna behöver man veta om det finns rätt till förmåner under samma period och för samma familjemedlemmar enligt flera medlemsländers lagstiftning.

EU-domstolen har i mål C-347-12 *Wiering* prövat frågan om i vilka fall familjeförmåner sammanträffar (se Domsnytt 2017:019). Målet handlade om de tyska familjeförmånerna och familjeförmånerna från Luxemburg var så pass lika att förmånerna skulle räknas av mot varandra. EU-domstolen menade att artikel 76 och prioritetsreglerna vid sammanträffande av familjeförmåner måste läsas i förhållande till artikel 12 i förordning 1408/71 (numera artiklarna 68 och 10 i förordning 883/2004). EU-domstolen introducerade ett fyranivås-test för att avgöra om en förmån är av samma slag (det så kallade *Wiering*-testet). Domen innebar att de två förmånerna *Elterngeld* och *Kindergeld* som familjen fick enligt tysk lagstiftning var så pass olika att förmånerna skulle läggas i två olika "korgar". En korg, den så kallade klassiska familjeförmånskorgen med bidrag och en föräldrapenningskorg med förmåner som föräldrar får för att ta hand om barn. Det innebar att förmånen från Luxemburg bara skulle räknas av mot den klassiska familjeförmånskorgen och därför skulle Luxemburg betala tilläggsbelopp. Läs i Domsnytt 2017:019 om hur Försäkringskassan ska göra bedömningen av om familjeförmåner sammanträffar.

Omfattas av lagstiftningen genom arbete, bosättning alternativt ha rätt till pension

När man väl har konstaterat att förmåner sammanträffar behöver man för att kunna tillämpa prioritetsreglerna korrekt veta när familjeförmåner grundar sig på arbete i, pension ifrån eller bosättning i Sverige. Utgångspunkten är att det är bestämmelserna i avdelning II i förordning 883/2004 som detta handlar om, men det finns vissa undantag.

5.1.1 Arbete som grund för rätt till familjeförmåner

För att undvika oklarheter i tillämpningen av artikel 68 har AK närmare beskrivit i vilka situationer familjeförmåner ska anses grunda sig på arbete (Administrativa kommissionens Beslut nr F1 av den 12 juni 2009 om tolkningen av artikel 68 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 när det gäller prioritetsregler vid samtidig rätt till familjeförmåner).

Enligt beslutet ska familjeförmåner anses grundade på arbete som anställd eller verksamhet som egenföretagare

- a) genom faktiskt utövande av förvärvsverksamhet som anställd eller som egenföretagare, och
- b) under perioder när sådan förvärvsverksamhet tillfälligt avbrutits
 - i) till följd av sjukdom, moderskap, olycksfall i arbetet, arbetssjukdom eller arbetslöshet så länge som lön eller andra förmåner, utom pension, utbetalas för dessa försäkringsfall, eller
 - ii) under betald ledighet, strejk eller lockout, eller
 - iii) under obetald ledighet för vård av barn så länge som denna ledighet likställs med förvärvsverksamhet som anställd eller egenföretagare enligt den berörda lagstiftningen.

Beslutet är bara ett förtydligande av i vilka situationer familjeförmåner ska anses grunda sig på arbete vid prioritetsordningen och blir alltså först aktuell när bedömningen att personen ska omfattas av det landets lagstiftning har gjorts. Beslutet har alltså inte någon påverkan på hur Försäkringskassan ska fastställa tillämplig lagstiftning vid t.ex. föräldraledighet. Det innebär att en person måste anses

omfattad av svensk lagstiftning på grund av någon bestämmelse om tillämplig lagstiftning och anses omfattad av den arbetsbaserade försäkringen i SFB för att Försäkringskassan ska börja tillämpa beslut F1.

När en person faktiskt arbetar som anställd eller bedriver verksamhet som egenföretagare enligt artikel 1.a) och b) i förordning 883/2004 ses familjeförmånerna grunda sig på arbete. Det är den situationen som punkt 1a) tar sikte på. Läs om vem som anses arbeta som anställd i Sverige och bedriva verksamhet här i vägledning 2017:1, under beskrivning av artikel 1.a) och b).

Vad punkt 1b) innebär för Försäkringskassans beskrivs närmare under rubrikerna nedan. För att Försäkringskassan ska tillämpa beslut F1 under samtliga situationer nedan måste personen anses omfattad av svensk lagstiftning på grund av någon bestämmelse om tillämplig lagstiftning och anses omfattad av den arbetsbaserade försäkringen i SFB.

Utbetalning av lön eller andra förmåner

Om en person tillfälligt har avbrutit sin förvärvsverksamhet i Sverige till följd av sjukdom, föräldraskap, olycksfall i arbetet, arbetssjukdom eller arbetslöshet ska familjeförmåner fortsatt anses grunda sig på den förvärvsverksamheten så länge som personen får lön eller andra förmåner, utom pension. På Fia finns den svenska lagstiftningsförteckningen som visar vilka svenska förmåner som omfattas av förordning 883/2004 och vilket sakområde de tillhör.

När Försäkringskassan bedömer prioritet enligt denna punkt ska vi utifrån omständigheterna i varje ärende värdera om utbetalningen av den aktuella förmånen innebär att arbetet bara har avbrutits tillfälligt. Men om en person har gjort ett avbrott från sitt arbete som inte är tillfälligt räcker det inte med att få en av de aktuella förmånerna för att han eller hon ska anses arbeta vid prioritetsbedömningen. Det kan till exempel gälla den som har vårdbidrag och har avbrutit sitt arbete för att vårda ett barn med funktionsnedsättning i hemmet. Om Försäkringskassan bedömer att vårdbidraget kommer att betalas ut under lång tid framöver anses avbrottet inte vara tillfälligt, och personen kan därför inte anses arbeta.

Aktivitetsstöd kan betalas ut till personer som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program eller står till arbetsmarknadens förfogande. Den som får aktivitetsstöd anses här arbeta om personen har a-kassedagar kvar. I övriga situationer anses aktivitetsstöd inte som arbete i relation till prioritetsreglerna. Det innebär att en person som får aktivitetsstöd, men som inte har a-kassedagar endast anses som bosatt.

Betald ledighet, strejk eller lockout

I situationer när en person får familjeförmåner under betald ledighet, strejk eller lockout, ska förmånerna vid prioritetsbedömningen ses som grundade på arbete. Betald ledighet kan bland annat vara semester.

Obetald ledighet för vård av barn

En person som svensk lagstiftning gäller för enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning och som tillfälligt har avbrutit sitt arbete i Sverige för att vårda ett barn som inte fyllt ett år, anses arbeta vid bedömning av prioritet, även om personen varken får lön eller någon av de förmåner som finns i listan ovan. Det beror på att en sådan person har SGI-skydd som i SFB innebär att personen är fortsatt försäkrad för det tidigare arbetet fram till barnets ettårsdag. (26 kap. 15 § SFB)

Exempel

Emma har arbetat i Sverige och bor här med sin make Martin. Martin arbetar i Danmark. De får sonen Erik tillsammans och Emma är föräldraledig under barnets första år utan att ta ut föräldrapenning. Eftersom Emma bor i Sverige och omfattas av svensk lagstiftning på grund av bosättning och fortsättningsvis omfattas av den arbetsbaserade försäkringen enligt SFB (SGI-skydd under barnets första levnadsår), anses hon fortfarande som arbetande i Sverige vid bedömningen av prioritetsordningen. Sverige är därför fortsättningsvis primärland för att betala ut familjeförmåner.

Exempel

Edina arbetar i Sverige och bor här med sin dotter Elina som är tio år och maken Andres. Andres arbetar i Finland och de får familjeförmåner från både Sverige och Finland där Sverige har prioritet. Edina blir dock uppsagd från sitt arbete och har inget annat SGI-skydd än efterskydd i tre månader. Eftersom Edina inte arbetar och heller inte får någon kontantförmån på grund av arbete, omfattas hon av svensk lagstiftning på grund av bosättning under sin arbetslöshet. Eftersom hon inte anses arbeta och heller inte omfattas av någon av situationerna i beslut F1, grundas rätten till familjeförmåner inte längre på arbete utan bosättning. Finland får därför prioritet att betala familjeförmåner.

Exempel

Agnes arbetar i Sverige och bor i Norge med sin familj. Hon får dottern Signe och är föräldraledig utan att ta ut någon föräldrapenning. Eftersom Agnes bor i Norge och inte omfattas av svensk lagstiftning eftersom hon inte arbetar som anställd i Sverige och heller inte får en kontantförmån på grund av arbetet, omfattas hon i stället av norsk lagstiftning på grund av bosättning under sin föräldraledighet. Det finns därför ingen rätt till familjeförmåner från Sverige under den perioden.

5.1.2 Pension som grund för rätt till familjeförmåner

En person kan ha rätt till familjeförmåner i Sverige som grundar sig på pension. Det gäller inte bara ålderspension, utan också sjuk- eller aktivitetsersättning, efterlevandepension och pension på grund av skada i arbetet. Barnpension kan också vara till grund för familjeförmåner. Läs om detta i kapitel 8 i vägledningen.

Arbetsgivarfinansierade tjänstepensioner och privata pensioner kan däremot inte vara grund för familjeförmåner.

5.1.3 Bosättning som grund för rätt till familjeförmåner

Bosättning enligt artikel 1.j) i förordning 883/2004 kan också ge rätt till familjeförmåner. Läs om hur bedömningen av om en person är bosatt i Sverige ska göras i vägledning 2017:1, under beskrivning av artikel 1.j).

Om bosättning är den enda grunden för familjeförmåner från Sverige och vi är sekundärland, ska vi inte bevilja några familjeförmåner om inte barnet bor här. (Artikel 68.2 i förordning 883/2004)

Exempel

Anna bor i Sverige och studerar. Kaspar studerar och bor i Italien tillsammans med deras gemensamma barn Matilda och Clara. Kaspar får familjeförmåner för Matilda och Clara i Italien.

Anna kontakter Försäkringskassan och ansöker om barnbidrag från Sverige för sina två barn som bor i Italien. Försäkringskassan vidarebefordrar ansökan till Italien och informerar Anna om det. Men eftersom Annas rätt till förmåner enbart grundar sig på bosättning och barnen inte bor i Sverige får inte Anna barnbidrag från Sverige.

5.2 Ordning enligt prioritetsreglerna

Om familjeförmåner beviljas på olika grunder gäller följande ordning:

- rättigheter som grundar sig på arbete
- rättigheter som grundar sig på pension
- rättigheter som grundar sig på bosättning.

Det innebär att när det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner och förmånerna betalas ut på olika grunder, ska det medlemsland där rätten grundar sig på arbete ha det primära ansvaret för familjeförmåner. Om ingen av föräldrarna arbetar, men en av dem har pension eller barnet har efterlevande- eller barnpension, har det medlemsland som ansvarar för att betala ut pensionen det primära ansvaret för familjeförmåner.

Exempel

Mohammed och Sofia bor med sina tre barn i Danmark. Mohammed arbetar i Sverige och är omfattad av svensk lagstiftning och är försäkrad här. Sofia har pension från Danmark. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från två medlemsländer, men på olika grunder. Det beror på att en förälder arbetar och den andra föräldern är pensionstagare. Eftersom rätten till familjeförmåner finns på olika grunder och arbete har prioritet framför pension, har Sverige det primära ansvaret för att betala ut familjeförmåner. Danmark har det sekundära ansvaret.

5.2.1 Barnets bosättningsort styr i första hand

Om familjeförmåner beviljas på samma grunder gäller i stället följande ordning:

- Vid arbete ska barnets bosättningsort styra i första hand om verksamhet finns där och i andra hand familjeförmånernas högsta belopp. Medlemsländerna ska sedan fördela kostnaderna enligt bestämmelserna i tillämpningsförordningen.
- Vid pension ska barnets bosättningsort styra i första hand om pension betalas ut enligt det landets lagstiftning och i andra hand den längsta försäkrings- eller bosättningsperioden som fullgjorts enligt aktuella lagstiftningar.
- Vid bosättning ska barnets bosättningsort styra.

Utgångspunkten när det finns rätt till familjeförmåner på samma grunder är att barnets bosättning har avgörande betydelse.

Exempel

Jasmine och Ali bor i tillsammans med sina två barn i Sverige. Jasmine arbetar i Sverige och omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här. Ali arbetar i Österrike och är försäkrad där. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från båda medlemsländerna på samma grund. Eftersom barnen bor i Sverige har Sverige det primära ansvaret för att betala ut familjeförmåner och Österrike det sekundära ansvaret.

Barnet bor inte i något av arbetsländerna

I de fall föräldrarna inte arbetar i det land där barnet är bosatt bestäms i stället prioriteringsordningen av vilket medlemsland som ska betala ut det högsta beloppet för barnet. Varje medlemsland ska då räkna fram beloppet enligt det egna landets lagstiftning för barnet och sedan jämföra beloppen mellan länderna. Det medlemsland som ska betala ut det högsta beloppet är primär land. Det medlemsland som är sekundärland ska återbetala halva beloppet eller högst det belopp som det finns rätt till enligt landets nationella lagstiftning. (Artikel 68.1 b i i förordning 883/2004 och artikel 58 i förordning 987/2009)

Exempel

Rut, Gunnar och deras barn bor i Sverige. Rut arbetar i Finland och är omfattad av lagstiftningen i Finland och Gunnar arbetar i Norge och är omfattad av lagstiftningen i Norge. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner. Eftersom barnen inte bor i något av de länder som föräldrarna arbetar i, är barnens bosättning inte avgörande när prioriteringsordningen fastställs. De behöriga institutionerna i de två medlemsländerna jämför sina respektive belopp för barnen och kommer fram till att beloppet i Norge är högre än det finska beloppet. Det innebär att Norge har det primära ansvaret för familjeförmåner och ska betala fullt belopp till familjen. Finland har det sekundära ansvaret och den behöriga institutionen i Finland ska ersätta den behöriga institutionen i Norge med hälften av det norska beloppet, men högst det belopp som det finns rätt till i Finland.

Om Sveriges förmåner är högre än Norges kan familjen ha rätt till ett belopp som motsvarar skillnaden mellan den svenska förmånen och den förmån som det finns rätt till från Norge. En sådan rätt finns i så fall enbart med stöd av nationell lagstiftning och enligt principerna i prioriteringsreglerna, som du kan läsa om nedan i kapitel 10.

Metodstöd – Sverige är ett av två arbetsländer och barnet bor inte i något av dessa länder

För att kunna fastställa vilket land som i första hand ska betala familjeförmåner när Sverige är ett av två arbetsländer och barnet inte bor här eller i det andra arbetslandet, ska Försäkringskassan skicka en förfrågan till det andra arbetslandet om vi inte vet vilka förmåner och belopp som den andra föräldern får. Försäkringskassan skickar då aktuell SED för att vi ska ha tillräckligt beslutsunderlag. När svaret kommer från det andra landet kan Försäkringskassan bedöma vilket land som i första hand ska betala ut familjeförmånerna.

Barnet bor inte i något av pensionsländerna

I de fall föräldrarna inte får pension ifrån landet som barnet är bosatt i, ska prioriteringsordningen i stället fastställas utifrån vilket medlemsland som har de längsta försäkrings- eller bosättningsperioderna. Det medlemsland som har de längsta perioderna

är primärland. Det andra medlemslandet är sekundärland. Om beloppet från sekundärlandet är högre än primärlandets belopp, så ska mellanskillnaden betalas ut till familjen. (Artikel 68.1 b ii)

Exempel

Andreas och Carmen bor med sina tre barn i Polen men har inte rätt till familjeförmåner där. Andreas har pension från Nederländerna och Carmen har pension från Spanien. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från Nederländerna och Spanien. Eftersom barnen inte bor i något av pensionsländerna, är inte barnens bosättning avgörande för att fastställa prioriteringsordningen. De behöriga institutionerna i de två medlemsländerna jämför försäkrings- eller bosättningsperioderna och konstaterar att Spanien har de längsta perioderna. Det innebär att Spanien är primärland och Nederländerna är sekundärland. Om beloppet är högre i Nederländerna än i Spanien ska Nederländerna betala ut mellanskillnaden till familjen.

5.2.2 Sammanträffande rätt till familjeförmåner från fler än två medlemsländer

Det kan också finnas en sammanträffande rätt till familjeförmåner från fler än två medlemsländer och då finns det alltså ett medlemsland som får det tredje ansvaret för familjeförmåner.

Exempel

Giovanna, Ted och deras barn bor i Nederländerna. Giovanna har pension från både Italien och Sverige och har därmed rätt till familjeförmåner i enlighet med förordningen från båda länderna. Ted arbetar inte, men har rätt till familjeförmåner i enlighet med förordningen genom bosättning. Det finns en rätt till familjeförmåner från tre medlemsländer. De behöriga institutionerna i Italien och Sverige jämför försäkrings- eller bosättningsperioderna, och det visar sig att de längsta perioderna finns i Sverige. Därför blir Sverige primärland för familjeförmåner och Italien sekundärland. Det tredje ansvaret för familjeförmåner har Nederländerna.

Institutioners skyldighet att vidarebefordra en ansökan

Det finns två situationer när behöriga institutioner är skyldiga att vidarebefordra ansökan om familjeförmåner till den behöriga institutionen i ett annat medlemsland:

- När lagstiftningen i det land där ansökan har lämnats in är tillämplig och har prioritet, och det kan finnas en rätt till ett tilläggsbelopp från sekundärmedlemslandet (artikel 60.2 i förordning 987/2009).
- När lagstiftningen i det land där ansökan har lämnats in är tillämplig men inte har prioritet (artikel 68.3 i förordning 883/2004 och artikel 60.3 i förordning 987/2009).

Personen ska informeras om att ansökan har lämnats till den behöriga institutionen i det andra medlemslandet (artikel 68.3 a i förordning 883/2004 och artikel 60.3 b i förordning 987/2009). Dagen för ansökan i medlemslandet där den först lämnats in ska också anses som ansökningsdag i det medlemsland som tar emot den vidarebefordrade ansökan (artikel 68.3 b i förordning 883/2004).

Försäkringskassan ska alltid vidarebefordra ansökan om familjeförmåner i de två uppräknade situationerna i punktlistan ovan och informera den sökande om det. I de fall vi tar emot en vidarebefordrad ansökan från ett annat medlemsland, ska vi se datumet då ansökan kom in i det landet, även som datum för ansökan här. Har det däremot kommit fram under utredningen av rätten till familjeförmåner i Sverige, att det inte kan finnas rätt till tilläggsbelopp från det andra medlemslandet, behöver vi inte vidarebefordra ansökan.

6 Vilket belopp ska betalas ut från Sverige?

Bestämmelsen om prioritetsordningen som beskrivits i kapitel 5 talar även om hur beloppen från de olika medlemsländerna ska betalas ut. Utgångspunkten är nämligen att barnet åtminstone ska få det högsta beloppet som finns i de aktuella medlemsländerna. Det här kapitlet beskriver vilka belopp som Försäkringskassan ska betala ut i olika situationer.

6.1 Belopp enligt prioritetsordningen

Artikel 68 förordning 883/2004

2. Vid sammanträffande av rätt till förmåner skall familjeförmåner beviljas i enlighet med den lagstiftning som anses ha företräde enligt punkt 1. Rätten till familjeförmåner med stöd av annan eller andra berörda lagstiftningar skall innehållas upp till det belopp som föreskrivs i den förra statens lagstiftning och i förekommande fall utges i form av ett tilläggsbelopp för den del som överstiger detta belopp. Ett sådant tilläggsbelopp behöver dock inte utges för barn som är bosatta i en annan medlemsstat, om rätten till förmånen i fråga endast grundar sig på bosättning.

Bestämmelsen innebär att när det finns rätt till familjeförmåner från fler än ett medlemsland så ska primärmedlemslandet, betala ut sitt fulla belopp. Om sekundärmedlemslandet har ett högre belopp, så ska det landet betala ut det överstigande beloppet, så kallat tilläggsbelopp. Det behöver det andra landet däremot inte göra om rätten till familjeförmåner där bara grundar sig på bosättning.

Sammanträffande rätt till familjeförmåner från fler än två medlemsländer

När det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från fler än två medlemsländer ska medlemslandet med det tredje ansvaret för familjeförmåner beräkna ytterligare tilläggsbelopp. Om beloppet från det medlemslandet är högre än beloppen från länderna med det primära och sekundära ansvaret (hela beloppet plus tilläggsbelopp), ska medlemsland nummer tre betala mellanskillnaden.

6.1.1 Fullt belopp

Försäkringskassan ska betala fullt belopp, det vill säga beloppen som bestämts i den nationella lagstiftningen, i följande situationer:

- När det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner och Sverige är *primärland*. (Artikel 67 och 68 förordning 883/2004)
- När det inte finns en sammanträffande rätt med ett annat medlemsland men där det bara finns rätt till familjeförmåner från Sverige för familjemedlemmar i ett annat medlemsland. (Artikel 67)

6.1.2 Tilläggsbelopp

Försäkringskassan ska betala tilläggsbelopp i följande situationer:

- När det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner, Sverige har det *sekundära* ansvaret och beloppet är högre än från medlemslandet som har det primära ansvaret. (Artikel 67 och 68 förordning 883/2004)
- När det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från tre medlemsländer och Sverige har det tredje ansvaret för familjeförmåner. Om det svenska beloppet är högre än de sammanlagda beloppen från de två andra medlemsländerna, det vill säga fullt belopp plus tilläggsbelopp, så ska Sverige betala ut ytterligare ett tilläggsbelopp. (Artikel 67 och 68 förordning 883/2004)

Två olika metoder för att beräkna tilläggsbelopp – per barn eller per familj

Det finns två olika metoder för att beräkna tilläggsbelopp. Enligt den första metoden beräknas beloppet per barn, det vill säga för varje enskild familjemedlem. Enligt den andra beräknas beloppet per familj – det vill säga utifrån det totala beloppet för hela familjen.

Administrativa kommissionen har inte beslutat vilken av metoderna som ska användas när medlemsländerna beräknar tilläggsbelopp i enlighet med förordning 883/2004. Detta innebär att det är upp till varje medlemsland att bestämma metod. I Sverige beräknas tilläggsbelopp per barn.

Eftersom medlemsländerna använder olika metoder för att beräkna tilläggsbelopp ska de behöriga institutionerna vid informationsutbyte ange vilka belopp det finns rätt till både per barn och per familj.

För flerbarnstillägg och i vissa fall de särskilda bidragen samt umgängesbidraget ska Försäkringskassan vid beräkning av tilläggsbelopp dela förmånsbeloppen lika mellan barnen. Läs mer om detta nedan.

Konsekvenser av de två beräkningsmetoderna

De två olika metoderna – per barn eller per familj – för att beräkna tilläggsbelopp kan i vissa fall ge olika resultat vid beräkning av tilläggsbelopp och tolkningen av bestämmelserna om primär- eller sekundärland. Men det är viktigt att poängtera att dessa skillnader endast förekommer i vissa fall, och bara när det finns mer än ett barn i familjen.

Vilken beräkningsmetod ett medlemsland använder sig av har i vissa fall också betydelse för vilka artiklar som ska tillämpas för att fastställa primär- respektive sekundärland. Det gäller i samordningssituationer när barnen bor i olika medlemsländer:

- När beräkningen av tilläggsbelopp görs **per barn**, används huvudprincipen enligt artikel 68.1 (b) i förordning 883/2004 för att fastställa medlemsländernas ansvarsfördelning. I det fallet är det möjligt att fastställa medlemsländernas ansvar utifrån barnets bosättning.
- När beräkningen av tilläggsbelopp görs **per familj** används artikel 58 i förordning 987/2009 och artikel 68.1 (b) (i) och (ii) i förordning 883/2004. I det fallet är det inte möjligt att fastställa medlemsländernas ansvar utifrån barnets bosättning. Då måste medlemsländerna fastställa om rätten till familjeförmåner grundar sig på arbete eller pension. Om den grundar sig på arbete är det medlemsland som betalar ut det högsta beloppet primärland. Om den grundar sig på pension är det medlemsland där personen har längst försäkrings- eller bosättningsperioder primärland.

Den nationella lagstiftningen avgör om en förmån tilldelas familjen som enhet eller fördelas jämnt mellan barnen i familjen. Vilket av de två synsätten som gäller har betydelse för storleken på eventuellt tilläggsbelopp.

Proportionering av tilläggsbelopp vid flera familjeförmåner

Om Sverige ska betala ut tilläggsbelopp och det finns rätt till mer än en familjeförmån från Sverige, så ska tilläggsbeloppet proportioneras mellan de svenska förmånerna. Det har betydelse i de situationer då det finns två bidragsmottagare av en förmån. När tilläggsbeloppen beräknas ska de utländska förmånerna dras av från de svenska familjeförmånerna i proportion till deras storlek.

Exempel

Bartolomeus och Signhild som bor i Sverige har separerat och bor inte tillsammans. De har fortfarande delad vårdnad om och får barnbidrag för sitt gemensamma barn Knut. Signhild har dessutom bostadsbidrag och särskilt bidrag för barn som bor växelvis där det särskilda bidraget är 312,5 kronor i månaden. Danmark är primärland eftersom Signhild får pension från Danmark. Danmark betalar ut familjeförmåner till Signhild som motsvarar 900 svenska kronor i månaden för Knut. 900 kronor per månad ska dras av från de svenska förmånerna i proportion till deras storlek.

Barnbidrag: 1 250 kronor

Särskilt bidrag: 312,5 kronor

Totalt: 1 562,5 kronor

Proportionering

Barnbidrag $1\,250 / 1\,562,5 = 0,8 = 80\%$

Särskilt bidrag $312,5 / 1\,562,5 = 0,2 = 20\%$

80 % av de utländska förmånerna ska dras av från barnbidraget och 20 % ska dras av från det särskilda bidraget.

Barnbidrag $1\,250 - (900 \cdot 0,8) = 530$ kronor

Särskilt bidrag $312,5 - (900 \cdot 0,2) = 132,5$ avrundat till 133 kronor

Ett halvt belopp barnbidrag är då $530 / 2 = 265$

Tilläggsbeloppet betalas ut från Sverige till både Bartolomeus och Signhild. Bartolomeus, som ska få ett halvt barnbidrag, får ett tilläggsbelopp på 265 kronor. Signhild får ett tilläggsbelopp för ett halvt barnbidrag (265 kronor) och det särskilda bidraget (133 kronor). Totalt är Signhilds tilläggsbelopp 398 kronor.

Hur Försäkringskassan här ska kommunicera och meddela vårdnadshavarna beslut och beslutsunderlag enligt sekretessreglerna framgår av vägledning 2001:3 *Offentlighet eller sekretess*.

Fördelning av flerbarnstillägg vid beräkning av tilläggsbelopp

Flerbarnstillägg ska fördelas i samband med att tilläggsbeloppet beräknas. I 15 kap. 8 § SFB framgår att flerbarnstillägg betalas ut för det andra barnet, för det tredje barnet osv. Det innebär dock inte att flerbarnstillägget ska fördelas med olika belopp mellan barnen. Flerbarnstillägg ska betraktas som ett extra tillägg för samtliga barn

och delas lika mellan barnen. Om flerbarnstillägg även berättigats för barn som inte inbegrips i en samordningssituation, ska det flerbarnstillägg som fördelats på de barnen inte räknas med i tilläggsbeloppet. Om något av barnen är över 18 år och själv är bidragsmottagare betalas det barnets del ut till den som är bidragsmottagare för övriga barn under 18 år (16 kap. 13 § SFB).

Exempel

Kajsa-Lovisa och Bengt-Göran bor i Sverige tillsammans med sina två barn Ansgar och Helmut. Kajsa-Lovisa arbetar i Danmark och Bengt-Göran studerar i Sverige. Bengt-Göran har ett barn till, Kent, sedan ett tidigare förhållande som han får barnbidrag för. Danmark är primärland för att utbetala familjeförmåner. Kajsa-Lovisa får familjeförmåner från Danmark som motsvarar ett månadsbelopp om 1 000 svenska kronor för Ansgar och 1 100 svenska kronor för Helmut. Bengt-Göran har rätt till barnbidrag och flerbarnstillägg för tre barn och när Försäkringskassan beräknar tilläggsbeloppet ska det flerbarnstillägg som fördelats till Kent inte påverkas av de danska familjeförmånerna.

Helmut

Barnbidrag 1 250 kronor
 Flerbarnstillägg $(150+580) / 3 = 243$ kronor
 Danska förmåner 1 000 kronor
 Tilläggsbelopp = $1\ 250 + 243 - 1\ 000 = 493$

Ansgar

Barnbidrag 1 250 kronor
 Flerbarnstillägg $(150+580) / 3 = 243$ kronor
 Danska förmåner 1 100 kronor
 Tilläggsbelopp = $1\ 250 + 243 - 1\ 100 = 393$

Kent

Barnbidrag 1 250 kronor
 Flerbarnstillägg $(150+580) / 3 = 243$ kronor
 Påverkas inte av de danska förmånerna

Exempel

Nana flyttar till Sverige med sina fyra barn. Hon arbetar inte i Sverige. Barnens pappa arbetar i Portugal och det finns rätt till familjeförmåner för alla barnen därifrån. Nana beviljas barnbidrag från Sverige för tre av sina barn. Den äldsta dottern Maria är 18 år och har rätt till studiehjälp för gymnasiestudier. Det finns en anmälan om flerbarnstillägg för Maria. Därmed finns det rätt till flerbarnstillägg från Sverige för alla fyra barnen. Eftersom fördelningen ska göras per barn måste flerbarnstillägget delas upp i fyra lika delar när tilläggsbeloppet beräknas. Den del av flerbarnstillägget som betalas ut för Maria betalas också ut till Nana, trots att Maria själv är mottagare av studiehjälpen (16 kap. 13 § SFB).

Fördelning av de särskilda bidragen och umgängesbidraget per barn vid beräkning av tilläggsbelopp

Särskilt bidrag för hemmavarande barn, särskilt bidrag för barn som bor växelvis och umgängesbidrag betalas ut med olika belopp. Vilket belopp som varje barn berättigar till beror på vilken del av bostadsbidraget det rör sig om samt hur många barn som ingår i familjen (97 kap. 22-23 §§ SFB).

Vid beräkning av tilläggsbelopp beräknar Försäkringskassan beloppet per barn. Eftersom de olika formerna av bostadsbidragen som är familjeförmåner enligt SFB beviljas med olika belopp beroende på antal barn och deras boendeform i familjen, ska de olika delarna av bostadsbidraget fördelas på de barn som berättigar till respektive del. Om familjen har rätt till flera olika delar av bostadsbidraget fördelas beloppet mellan barnen för varje del av bostadsbidraget. Detta medför att tilläggsbeloppet för familjens barn kan komma att bli olika högt.

Bostadsbidrag kan inte betalas ut för fler än tre barn (97 kap. 17 § SFB). Om familjen består av fler än tre barn ska bidraget fördelas lika på samtliga barn. Det beror på att bestämmelsen i SFB om särskilt bidrag för hemmavarande barn anger ett specifikt belopp som avser tre eller fler barn (97 kap. 22 § 1 st. SFB). När det gäller särskilt bidrag för barn som bor växelvis och umgängesbidrag blir det olika belopp beroende på antal barn och om de är hemmavarande eller bor växelvis (97 kap. 22 § 2 st. och 23 § SFB). SFB är därför utgångspunkten vid fördelning av dessa delar av bostadsbidraget per barn.

Exempel

Ruben bor i Sverige och har fyra barn. Adam och Bertil bor hos honom på heltid, Caesar bor hos honom växelvis och David bor hos honom varannan helg. Ruben arbetar inte. Barnen bor i varierande omfattning hos sin mamma som bor och arbetar i Norge där hon beviljas bidrag för dem. Ruben ansöker om och beviljas bostadsbidrag.

Bostadsbidraget består av 1 600 kronor särskilt bidrag för hemmavarande barn för Adam och Bertil och 400 kronor särskilt bidrag för växelvis boende barn för Caesar. Ruben får däremot inte något umgängesbidrag för David eftersom han redan har fått bostadsbidrag för tre barn. Vid beräkning av tilläggsbelopp fördelas det särskilda bidraget för hemmavarande barn jämnt mellan Adam och Bertil, vilket innebär att de tilldelas 800 kr var. Caesar tilldelas 400 kronor och David får ingen del av bostadsbidraget.

Exempel

Nils flyttar till Sverige med sina fyra barn. Han arbetar inte i Sverige. Nils har två barn tillsammans med en tysk kvinna och två barn med en dansk kvinna. Mammorna arbetar i sina respektive hemländer och har familjeförmåner där. Nils ansöker om bostadsbidrag i Sverige.

Han beviljas särskilt bidrag för tre hemmavarande barn med 2 400 kronor. Vid beräkning av tilläggsbelopp fördelas 2 400 kronor jämnt mellan de fyra barnen vilket innebär att de får 600 kronor var. När fördelningen har gjorts ingår de framräknade beloppen i den jämförelse som görs mellan de förmåner som utbetalas per barn i de olika länderna.

6.1.3 Återbetalningar av familjeförmåner från sekundlandet till primärlandet

Som beskrivs i avsnitt 5.2 finns det situationer när förmåner ska betalas av mer än ett medlemsland på samma grunder, men då prioritetsordningen inte avgörs av barnets bosättning. Om grunden är arbete bestäms prioritetsordningen i stället av vilket medlemsland som har högst belopp. Det landet är primärland och har ansvar för att betala ut fullt belopp till familjen. Sekundärlandet återbetalar hälften av primärlandets fulla belopp, dock högst det belopp som det finns rätt till i sekundärlandet

(artikel 68.1 b i i förordning 883/2004 och artikel 58 i förordning 987/2009). I dessa situationer betalar sekundärlandet inte till familjen utan till primärlandet.

Metodstöd – Sverige är ett av två arbetsländer och barnet bor inte i något av dessa länder

När Sverige har de högsta beloppen i dessa situationer skickar Försäkringskassan ett beslut till arbetstagaren om att han eller hon har rätt till familjeförmåner. Försäkringskassan meddelar det andra arbetslandet att Sverige har beviljat familjeförmåner och gör samtidigt anspråk på halva beloppet (eller högst det belopp som det andra landet skulle ha betalat ut).

Varje år skickas sedan en begäran till det andra landet om betalning.

När Sverige är det land som har lägst belopp kommer en begäran om betalning från den behöriga institutionen i landet som ska betala ut mest och som har ansvaret att i första hand betala familjeförmåner. Sverige betalar då in halva beloppet, eller högst det belopp som det finns rätt till i Sverige, till det andra medlemslandet. Betalningen görs en gång om året eller när ärendet avslutas. Det är dock endast utbetalningen som riktar sig till institutionen i det andra medlemslandet. Själva beslutet om att bevilja familjeförmåner ska skickas till den person som omfattas av svensk lagstiftning. Beslutet ska visa

- vilken förmån personen har beviljats och att den har beviljats som en familjeförmån enligt förordning 883/2004 från och med aktuellt datum
- att utbetalningen sker till den behöriga institutionen i det andra arbetslandet i enlighet med artikel 58 i förordning 987/2009 och
- en förklaring av vad artikel 58 innebär.

7 Utbetalning av familjeförmåner

Det här kapitlet beskriver vilka utbetalningar som Försäkringskassan gör och storleken på dem beroende på vilken situation som är aktuell.

7.1 Förmånerna används inte till familjemedlemmens försörjning

Artikel 68a förordning 883/2004

Utgivande av förmåner

Om den person till vilken familjeförmånerna ska utbetalas inte använder dessa förmåner till familjemedlemmarnas försörjning, ska den behöriga institutionen, på begäran av och genom institutionen på familjemedlemmarnas bostadsort eller den institution eller det organ som är utsett därtill av den behöriga myndigheten i den medlemsstat där familjemedlemmarna är bosatta, utbetala de förmånerna med befriande verkan med avseende på institutionens rättsliga skyldigheter till den fysiska eller juridiska person som faktiskt försörjer familjemedlemmarna.

Bestämmelsen innebär att om en person inte använder familjeförmånerna till familjemedlemmarnas försörjning, så kan utbetalningen i stället göras till den som faktiskt försörjer familjemedlemmarna. En sådan begäran ska gå via institutionen på familjemedlemmarnas bostadsort (artikel 68.a i förordning 883/2004). Utbetalningen ska göras via det andra medlemslandets behöriga institution. Artikel 68a är en ren utbetalningsregel, och där krävs det inte att personen har rätt till familjeförmånen enligt den nationella lagstiftningen. I de här fallen handlar det enbart om en omfördelning av utbetalningen.

Det kan finnas situationer när det finns en rätt till familjeförmåner från Sverige men den vårdnadshavare som omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här inte ser till eller kommer att se till att familjeförmånerna kommer barnet tillgodo. I sådana fall är enda möjligheten att styra om utbetalningen av familjeförmåner genom användandet av artikel 68.a i förordning 883/2004. Det kan till exempel innebära att beviljade familjeförmåner till en vårdnadshavare i Sverige får styras om till en vårdnadshavare i ett annat land.

Exempel

Magnus och Helene har dottern Siri tillsammans. Föräldrarna har separerat men båda är vårdnadshavare för Siri. Magnus bor i Danmark med dottern och Helene arbetar i Sverige. Eftersom Helene omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här är det hon som beviljas barnbidraget för Siri från Sverige. Från institutionen i Danmark får Försäkringskassan en begäran om att Magnus ska få förmånerna utbetalade till sig eftersom förmånerna inte går till Siris försörjning. Försäkringskassan kan då, efter utredning som visar att barnbidraget inte kommer Siri tillgodo, besluta att Magnus ska få barnbidraget utbetalat till sig med stöd av 68.a i förordning 883/2004.

Metodstöd – en annan person begär utbetalning av familjeförmåner från Sverige

Såväl en fysisk som en juridisk person som anser att bidragsmottagaren inte använder familjeförmånerna till barnets försörjning kan begära att förmånerna ska betalas ut till en annan mottagare. En sådan begäran ska som huvudregel vara skriftlig och gå via en myndighet eller behörig institution i ett annat medlemsland. Försäkringskassan ska då utreda vem som ska vara betalningsmottagare. Den som lämnat in begäran måste kunna visa något underlag som visar att mottagaren inte använder förmånerna på rätt sätt. Försäkringskassan ska också kontakta den nuvarande bidragsmottagaren för att se om han eller hon kan styrka att familjeförmånerna går till barnets försörjning.

I första hand ligger bevisbördan på den person som lämnat in begäran. Han eller hon ska ha belägg för att pengarna inte går till barnets försörjning. Först därefter ska den nuvarande bidragsmottagaren få möjlighet att visa att förmånerna faktiskt kommer barnet till godo. Observera att det inte bara handlar om pengar. Förmåner kan komma barnet till godo genom andra medel. Detta kan till exempel vara bidrag i form av kläder, leksaker, resor etc. Märk väl att bidragsmottagaren måste kunna styrka att bidragen gjorts till just det aktuella barnet.

Det finns inte något uttryckligt krav på att familjeförmåner måste ha betalats ut tidigare. När Försäkringskassan bedömer om förmånerna går till barnets försörjning eller inte, kan vi alltså även ta hänsyn till tidigare förhållanden som visar hur personen har bistått i försörjningen av barnet. Försäkringskassan kan i dessa fall ta hänsyn till andra omständigheter kring hur den tilltänkta bidragsmottagaren bidragit till barnets försörjning. Det gäller i synnerhet när bidragsmottagaren inte bor tillsammans med barnet. Försäkringskassan kan då till exempel undersöka om han eller hon efterlevt sin underhållsskyldighet. I denna utredning kan du behöva begära kompletterande uppgifter från institutionen i det andra medlemslandet.

Om Försäkringskassan bedömer att nuvarande bidragsmottagare

- inte använder förmånerna till barnets försörjning, så ska vi besluta att familjeförmånerna betalas ut till den person som har gjort anspråket. Här skickas beslut till båda föräldrarna. Försäkringskassan ska meddela vårt ställningstagande till den behöriga institutionen i det andra landet.
- använder förmånerna till barnets försörjning avslår du begäran om utbetalning. Här ska beslutet skickas till den som har begärt ändrad utbetalning och vi ska samtidigt meddela vårt ställningstagande till det andra landet.

Metodstöd – en annan person begär familjeförmåner från ett annat medlemsland genom Försäkringskassan

Om en förälder som är bosatt i Sverige kontaktar Försäkringskassan och meddelar att barnet inte får ta del av familjeförmåner som betalas ut i ett annat medlemsland ska föräldern skriftligt begära ändring av bidragsmottagare. Försäkringskassan ska då vidarebefordra begäran till behörig myndighet eller institution i det andra landet genom att skicka aktuell SED.

7.2 Utbetalning och betalningstidpunkter

Den som omfattas av förordning 883/2004 ska behandlas på samma sätt som i en nationell situation (artikel 4 i förordning 883/2004). Det innebär att familjeförmåner ska betalas ut på samma sätt som vi gör i nationella ärenden. Om till exempel barnbidrag betalas ut en gång i månaden i en nationell situation, ska barnbidrag som en familjeförmån i enlighet med förordning 883/2004 också betalas ut en gång i månaden. Det gäller både fullt belopp och tilläggsbelopp. För till exempel barnbidrag är förfallodatumet den 20:e varje månad.

Familjeförmåner ska betalas ut oberoende av var betalningsmottagaren vistas. Det saknar betydelse om han eller hon är bosatt i Sverige eller i ett annat medlemsland och om betalningen görs till ett svenskt eller utländskt bankkonto (Försäkringskassans föreskrifter [FKFS 2010:4] om sättet och tiden för utbetalning av vissa socialförsäkringsförmåner m.m.).

7.2.1 Tidpunkt för förändrad bedömning av prioritet

Det finns även bestämmelser om att det inte får finnas perioder när en enskild blir utan ersättning med anledning av ändrade förhållanden.

Artikel 59 förordning 987/2009

Tillämpliga bestämmelser när den tillämpliga lagstiftningen och/eller behörigheten att bevilja familjeförmåner ändras

1. När den tillämpliga lagstiftningen och/eller behörigheten att bevilja familjeförmåner mellan medlemsstater ändras under en kalendermånad, oavsett tidpunkterna för utbetalning av familjeförmånerna enligt lagstiftningen i dessa medlemsstater, ska den institution som betalade ut familjeförmånerna med stöd av den lagstiftning enligt vilken förmånerna beviljades vid månadens början stå för denna kostnad fram till utgången av den aktuella månaden.
2. Den ska underrätta institutionen i den eller de andra berörda medlemsstaterna om den tidpunkt när den upphör att betala ut de berörda familjeförmånerna. Förmåner från den eller de andra berörda medlemsstaterna ska utbetalas från och med den dagen.

Bestämmelsen innebär att i situationer när bestämmelserna om vilket lands lagstiftning som ska gälla för en person och/eller behörigheten att bevilja familjeförmåner ändras, ska det medlemsland som betalar familjeförmåner med fullt belopp fortsätta betala familjeförmåner på samma sätt till slutet av den kalendermånad som förändringen inträffar. Det är institutionen i detta medlemsland som ska meddela institutionen i det andra landet om att förhållandena har ändrats och det datum då landet upphör att betala familjeförmåner med fullt belopp. Det andra medlemslandet ska börja betala familjeförmåner med fullt belopp från början av nästa kalendermånad. Det gäller alltså oavsett eventuella nationella bestämmelser om när en förmån kan utbetalas ifrån.

För att artikel 59 ska vara tillämplig förutsätts en rätt till familjeförmåner och att det sker någon förändring av den rätten på grund av att bedömningen av vilket lands lagstiftning som ska gälla för en person eller behörigheten gällande familjeförmåner ändras. Detta innebär att bestämmelsen även är tillämplig i situationer när förordning 883/2004 upphör att gälla på grund av en förändring av omständigheterna. Försäkringskassan ska även i situationer där förmåner tidigare har betalats ut enbart med stöd av nationell lagstiftning tillämpa artikel 59.

Om det inte längre finns rätt till förmåner i Sverige har Försäkringskassan ansvar att informera det andra landet om en sådan förändring uppstår.

Exempel

Antonia och John bor tillsammans med sina tre barn i Sverige. Antonia omfattas av lagstiftningen genom arbete i Belgien och John omfattas av lagstiftningen genom arbete i Sverige. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner. Sverige betalar fullt belopp och Belgien betalar tilläggsbelopp. Hela familjen flyttar till Belgien den 1 maj, men föräldrarna

behåller sina anställningar i respektive medlemsland. Det finns fortfarande en sammanträffande rätt till familjeförmåner, men nu på nya, omvända grunder. Belgien har det primära ansvaret för familjeförmåner från och med den 1 maj och ska betala familjeförmåner med fullt belopp. Sverige har det sekundära ansvaret för familjeförmåner från och med den 1 maj. Om beloppet är högre i Sverige än i Belgien ska Sverige betala ut tilläggsbelopp till familjen.

Exempel

Gunnel och Marcus bor tillsammans med sina barn i Sverige. Gunnel omfattas av finsk lagstiftning genom arbete. Marcus omfattas av svensk lagstiftning på grund av arbete. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner. Sverige har det primära ansvaret för att betala ut familjeförmåner och Finland har det sekundära ansvaret.

Omständigheterna ändras när hela familjen flyttar till Finland och Marcus slutar sitt arbete i Sverige. Eftersom båda föräldrarna då omfattas av finsk lagstiftning, så finns det inte längre någon rätt till familjeförmåner från Sverige. Därför finns det inte längre rätt till familjeförmåner i enlighet med förordning 883/2004. Finland ska betala förmåner i enlighet med deras nationella lagstiftning, förutsatt att familjen uppfyller de nationella kriterierna. Försäkringskassan är skyldig att informera institutionen i Finland om de ändrade förhållandena.

7.2.2 Beräkning och utbetalningstidpunkt av tilläggsbelopp

Ett medlemsland som är sekundärland ska jämföra det sammanlagda beloppet av familjeförmåner som det finns rätt till från det landet med det sammanlagda beloppet från det medlemsland som är primärland. Detta innebär att medlemslandet som är sekundärland behöver veta vilka belopp som ska betalas ut till familjen från båda medlemsländerna.

Om de berörda medlemsländerna har olika valutor, så ska beloppet från primärlandet räknas om till valutan i sekundärlandet. Om de berörda medlemsländerna dessutom betalar ut förmånerna med olika regelbundenhet, så måste sekundärlandet räkna om beloppet för att kunna betala ut förmånerna enligt landets egna intervall.

Medlemsländerna är dessutom bundna av det egna landets utbetalningstidpunkter, läs ovan under avsnitt 7.2. Det betyder till exempel att om det ingår barnbidrag och studiehjälp ska förfallodatumen vara den 20:e varje månad. Om det bara ingår studiehjälp i tilläggsbeloppet ska förfallodatumen vara den sista bankdagen i månaden.

Små tilläggsbelopp

Tilläggsbelopp från Sverige kan betalas ut mer sällan än per månad efter överenskomst med den försäkrade. Det blir aktuellt vid små tilläggsbelopp, och gäller oavsett om betalningsmottagaren bor i Sverige eller i ett annat medlemsland.

Metodstöd

I ärenden där tilläggsbeloppet blir lägre än 300 kronor per månad får betalningsmottagaren i samband med kommunikeringen ett förslag om att lägga ihop månadsbeloppen till en större utbetalning i efterskott en gång per år. Om betalningsmottagaren inte hör av sig betalas förmånen sedan ut en gång per år.

Men mottagaren har alltid rätt att få sina utbetalningar vid samma tidpunkter som skulle ha gällt om förmånen hade betalats ut enligt nationell lagstiftning. Han eller hon kan därför när som helst under året begära att i stället få förmånen utbetalad månadsvis.

Om årsbeloppet höjs så att den sammanlagda summan blir högre än 300 kronor för en månad, ska förmånen betalas ut en gång per månad. Utbetalningen ska göras senast den ordinarie utbetalningsdagen i månaden. Om samtliga förmåner upphör under en löpande period ska en sammanräkning göras snarast, och förmånerna betalas ut på närmaste ordinarie utbetalningsdag.

7.3 Valutaomräkning

Valutaomräkning är bara aktuellt när Försäkringskassan betalar ut tilläggsbelopp eller belopp enligt nationell lagstiftning som kan begränsas enligt principerna i prioritetsreglerna. Som växelkurs mellan två valutor används den referensväxelkurs som fastställs av Europiska centralbanken (artikel 90 förordning 987/2009). Försäkringskassan ska använda den kurs som är publicerad den första dagen i månaden före den månad då rätten till familjeförmåner sammanträffar (beslut H3 punkt 3b). Den valutakurs som använts vid ursprungsbeslutet ska sedan fortsatt användas fram till dess att förhållandena ändras eller det finns annan anledning att fatta ett nytt beslut. Försäkringskassan behöver alltså göra en ny valutaomräkning vid beräkning av förmånen med anledning av att de faktiska eller rättsliga förhållandena för den berörda personen har förändrats. (Beslut H3 punkt 4)

När det gäller ärenden med Island används i stället den referensväxelkurs som fastställs av den isländska centralbanken.

Exempel

Familjen André har från och med den 1 juni 2016 rätt till familjeförmåner från både Sverige och Italien. Italien är primärland eftersom familjen bor där. Eftersom familjeförmånerna i Italien är lägre än de svenska familjeförmånerna ska Sverige betala ut tilläggsbelopp. För att Försäkringskassan ska kunna beräkna de svenska förmånerna och tilläggsbeloppet från Sverige korrekt behöver vi först omräkna de italienska förmånerna. Vid den omräkningen ska vi använda växelkursen den 1 maj 2016.

I januari 2018 får Försäkringskassan information från Italien om att beloppet för barnbidrag har höjts där från och med den 1 januari 2018. Försäkringskassan behöver därför räkna om tilläggsbeloppet från Sverige och ska då använda växelkursen den 1 december 2017.

8 Särskilt om familjeförmåner som inte beslutas av Försäkringskassan

Som har framgått i kapitel 2 administrerar inte Försäkringskassan alla de svenska förmåner som har klassificerats som familjeförmåner enligt förordning 883/2004. Försäkringskassan är dock inblandad i administrationen på ett eller annat sätt. Detta kapitel beskriver hanteringen av dessa förmåner.

8.1 Studiehjälp och kommunalt vårdnadsbidrag

Eftersom studiehjälp och kommunalt vårdnadsbidrag ska samordnas enligt förordningens bestämmelser om familjeförmåner, så kan även barn som bor i ett annat medlemsland ha rätt till dessa förmåner. Det gäller alltså även om barnet inte uppfyller de kriterier om bosättning eller medborgarskap som finns i studiestödslagen eller lagen om kommunalt vårdbidrag. (Artikel 67 i förordning 883/2004)

Avsnittet nedan nämner bara hanteringen av studiehjälp och CSN om det inte särskilt behöver skrivas ut vad som gäller för kommunalt vårdnadsbidrag.

Exempel

Mary arbetar i Sverige. Hon bor i Irland tillsammans med sin make Trey och deras son Dan, som är 17 år. Trey arbetar i Irland. Mary skickar en ansökan om studiehjälp till CSN och beskriver både sina egna och Treys arbetsförhållanden. Familjen har på grund av Marys arbete i Sverige rätt till studiehjälp enligt artikel 67. Eftersom Trey arbetar i bosättningslandet behöver Försäkringskassan få in styrkta uppgifter om förmåner och Treys arbetsförhållanden från myndigheten i Irland. I svaret framkommer det att Irland betalar ut familjeförmåner och att Trey arbetar där. Om familjen har rätt till studiehjälp från Sverige blir Sverige sekundärland att betala ut familjeförmåner. Om det svenska beloppet är högre än det irländska, så betalas studiehjälpen ut med ett tilläggsbelopp som består av skillnaden mellan studiehjälpen, som är den enda familjeförmånen som Dan har rätt till från Sverige, och de irländska familjeförmånerna.

8.1.1 Utbetalning av förmånerna

Förmånerna betalas normalt ut av den som har beslutat, det vill säga kommunerna eller CSN. Däremot betalar Försäkringskassan ut förmånerna om barnet bor i ett annat medlemsland, och i samtliga fall när Sverige ska göra avdrag för utländska förmåner.

SFB:s bestämmelser gäller inte

Det är viktigt att komma ihåg att reglerna i SFB inte gäller för dessa förmåner. Det innebär att en förälder kan beviljas dessa förmåner, trots att han eller hon omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning eftersom 4 kap. 5 § SFB alltså inte gäller dessa förmåner. Det innebär också att det inte är möjligt att fatta interimistiska beslut enligt de regler som finns i 112 kap. SFB.

Exempel

Marie och Henrik bor i Säffle kommun i Sverige. Båda arbetar i Norge. Förordning 883/2004 är tillämplig för EES-länder. Paret har ett gemensamt barn som är två år. Båda föräldrarna omfattas av norsk lagstiftning enligt förordning 883/2004 eftersom de arbetar i Norge. Föräldrarna kan ha rätt till vårdnadsbidrag i Säffle kommun där de är bosatta, men i så fall endast med stöd av nationell lagstiftning. Om Säffle kommun beslutar att föräldrarna har rätt till förmåner från Sverige, och de också har rätt till förmåner från Norge, så ska utbetalningen samordnas. Är det norska beloppet lägre än det svenska så betalar Försäkringskassan ut det belopp som motsvarar skillnaden mellan de svenska och de norska EU-familjeförmånerna. Om föräldrarna inte har rätt till förmåner från båda länderna, så är det Säffle kommun som betalar ut vårdnadsbidraget.

Metodstöd – myndighetskorrespondens

Beslutande myndighet för kommunalt vårdnadsbidrag är kommunen och för studiehjälp CSN. När en förälder bor i, arbetar i eller får pension från ett annat EU/EES-land eller Schweiz, skickar den beslutande myndigheten en förfrågan till Försäkringskassan för att kontrollera om ärendet ska handläggas enligt förordning 883/2004. Vi ska då bedöma om förordningen är tillämplig eller inte. Om vi bedömer att förordningen är tillämplig ska vi även lämna upplysningar om huruvida förmånen ska betalas ut som en familjeförmån, hur stort belopp som ska betalas ut samt vilken myndighet som ska göra utbetalningen. Vi ska även informera om att uppgifterna endast stämmer under förutsättning att den beslutande myndigheten beviljar förmånen. Försäkringskassans bedömning skickas sedan till den beslutande myndigheten. Bedömningen dokumenteras i journalen. Kopior av beslut från andra myndigheter ska sparas i akten hos Försäkringskassan.

Studiehjälp när barnet har fyllt 16 år

I en familjeförmånssituation ska Försäkringskassan meddela CSN om ärendet ska handläggas enligt förordning 883/2004 när barnet har fyllt 16 år. Det gäller även om det inte har kommit in någon förfrågan från CSN.

Försäkringskassans hantering

Försäkringskassans korrespondens med de beslutande myndigheterna görs på fastställd blankett och består av svar på följande fyra frågor:

1. Är förordning 883/2004 tillämplig?

Försäkringskassan beslutar och ska meddela om förordningen är tillämplig eller inte. Om den är det så ska Försäkringskassan även meddela om förmånen ska betalas ut som familjeförmån enligt förordning 883/2004 eller inte, läs nedan under punkt 2.

Om förordningen inte är tillämplig görs ingen ytterligare bedömning utan beslut fattas av den beslutande myndigheten enligt nationell lagstiftning.

2. Ska förmånen betalas ut som en familjeförmån enligt förordning 883/2004?

Förmånen ska betalas ut som en familjeförmån enligt förordningen i någon av följande situationer:

- När barnet bor i ett annat medlemsland (artikel 67).
- När betalningsmottagaren bor i ett annat medlemsland (artikel 67)
- När barnet har rätt till familjeförmåner från mer än ett medlemsland enligt förordning 883/2004 (artikel 68).
- När barnet har beviljats en familjeförmån endast med stöd av nationell lagstiftning, men barnet samtidigt har rätt till en familjeförmån från ett annat medlemsland.

Om Försäkringskassan meddelar att förmånen ska betalas ut som en familjeförmån enligt förordningen, så meddelar Försäkringskassan beloppet och vilken myndighet som ska göra utbetalningen. Det behövs däremot inte om förmånen inte ska betalas ut som en familjeförmån enligt förordningen.

3. Med vilket belopp ska förmånen betalas ut?

Försäkringskassan verkställer CSN:s utbetalningsplan i de fall Försäkringskassan ska utbetala förmånen.

Utbetalningen ska göras med fullt belopp när det inte ska göras något avdrag för en utländsk förmån. Det innebär att beloppet är detsamma som betalas ut enligt nationell lagstiftning.

Ett tilläggsbelopp betalas ut när ett avdrag ska göras från utbetalningen. Det är aktuellt när det finns sammanträffande rätt till förmåner i två medlemsländer och Sverige är sekundärland enligt artikel 68.

En annan situation kan vara att förmånen endast betalas ut med stöd av nationell lagstiftning, men att det samtidigt finns rätt till förmån från ett annat land. I sådana fall ska Försäkringskassan göra avdrag med det belopp som betalas ut från det andra medlemslandet från det belopp som betalas ut från Sverige.

4. Vem ska betala ut förmånen?

Om Försäkringskassan meddelar att förordningen är tillämplig och att förmånen ska betalas ut som en familjeförmån, så ska meddelandet även innehålla information om vilken myndighet som ska göra utbetalningen.

Den beslutande myndigheten ska betala ut förmånen med fullt belopp när barnet bor i Sverige.

Försäkringskassan betalar ut förmånen i de fall barnet bor i ett annat medlemsland, och i samtliga fall när avdrag ska göras på utbetalningen.

Särskilt om handläggningen när barnet bor i Sverige

När barnet bor i Sverige fattar den beslutande myndigheten ett beslut med förbehåll, eftersom den ännu inte har fått bekräftat om förordning 883/2004 är tillämplig. Beslutet skickas tillsammans med en förfrågan till Försäkringskassan, som ska utreda följande:

- om förordningen är tillämplig
- om förmånen ska betalas ut som en familjeförmån eller inte.

Om förordningen inte är tillämplig meddelar Försäkringskassan det till den beslutande myndigheten, som då betalar ut enligt sin nationella lagstiftning.

Om förordningen är tillämplig meddelar Försäkringskassan den beslutande myndigheten det på en fastställd blankett och meddelar samtidigt om förmånen ska betalas ut som en familjeförmån, vilket belopp som ska betalas ut och vilken myndighet som ska göra utbetalningen.

Om förordningen är tillämplig, men Försäkringskassan inte har tillräckligt med information för att bedöma övriga punkter, kan Försäkringskassan bara meddela den beslutande myndigheten om det. Först när det finns underlag att bedöma om förmånen ska betalas ut som en familjeförmån, vilket belopp som ska betalas ut samt vilken myndighet som ska göra utbetalningen, meddelar Försäkringskassan den beslutande myndigheten det.

Studiehjälp när barnet är utländsk medborgare

Om en utländsk medborgare ansöker om studiehjälp måste Försäkringskassan först meddela CSN om förordningen är tillämplig eller inte. Om vi bedömer att förordningen är tillämplig ska vi även lämna upplysningar om förmånen ska betalas ut som en familjeförmån, vilket belopp som ska betalas ut och vilken myndighet som ska göra utbetalningen. Därefter fattar CSN beslut. En kopia på familjens beslut skickas sedan till Försäkringskassan.

Det här gäller även om den studerande bor i Sverige.

Särskilt om handläggningen när barnet bor i ett annat medlemsland

Om barnet bor i ett annat medlemsland kan den beslutande myndigheten inte fatta ett beslut med förbehåll. Det beror på att den ännu inte fått bekräftat om förordning 883/2004 är tillämplig. Den beslutande myndigheten skickar då i stället en förfrågan till Försäkringskassan och kan fatta beslut först efter att Försäkringskassan meddelat om förordningen är tillämplig eller inte.

Exempel

Jenny arbetar i Sverige men bor i Danmark med sin make Niels och sin son Max. Niels får pension från Danmark. Max ansöker om studiebidrag från CSN som skickar en förfrågan om förordningen är tillämplig till Försäkringskassan tillsammans med information om att Max har ansökt om studiebidrag. Försäkringskassan skickar då ett meddelande till CSN om att förordning 883/2004 är tillämplig i ärendet och att om studiebidrag beviljas ska det utbetalas som en familjeförmån, att Sverige är primärland för att betala ut familjeförmåner och att Försäkringskassan är utbetalande myndighet. Familjen har rätt till familjeförmåner i Danmark genom Niels pension och eftersom det även finns en rätt till förmåner från Danmark ska ärendet samordnas. Försäkringskassan fastställer att Sverige som enda arbetsland är primärland för att betala ut familjeförmåner. CSN bedömer hans rätt till studiebidrag, beviljar hans ansökan och skickar en kopia av beslutet till Försäkringskassan.

Först när ett meddelande om att utbetalning kan ske kommer från CSN påbörjar Försäkringskassan en utbetalning av studiebidrag enligt underlaget från CSN och skickar ett meddelande till Jenny om att studiebidraget betalas ut från Försäkringskassan som en familjeförmån. Försäkringskassan meddelar också beslutet till den behöriga myndigheten i Danmark. Om det danska beloppet är högre än det svenska så betalar Danmark ut tilläggsbelopp för Max.

Beslut

När Försäkringskassan ska betala ut förmåner som har beslutats av en annan myndighet, och det ingår flera familjeförmåner, ska Försäkringskassan ändå skicka ett beslut om familjeförmåner till betalningsmottagaren (33–34 §§ FL). Av beslutet ska det framgå att familjeförmåner betalas ut från Sverige enligt förordning 883/2004. Det gäller även när betalningsmottagaren tidigare har fått ett beslut från den beslutande myndigheten.

Om Försäkringskassan ska göra avdrag för utländska familjeförmåner ska det göras gemensamt för alla familjeförmåner från Sverige. Ett underlag som visar hur samordningen och beräkningen har gjorts ska bifogas kommuniserings- eller beslutsbrevet till betalningsmottagaren (25 § FL).

Återkrav

CSN kan besluta om återkrav för en elev som till exempel har avbrutit sina studier eller har ogiltig frånvaro. Om Försäkringskassan får information om att en studerande inte har rätt till studiehjälp så ska Försäkringskassan genast meddela CSN.

I ärenden som har handlagts enligt förordning 883/2004 har Försäkringskassan inte lagstöd att verkställa ett återkravsbeslut där studiehjälp har betalats ut av Försäkringskassan. Det är dock möjligt för Försäkringskassan att informera CSN om vilka belopp som har betalats ut och under vilken period.

När ett kommunalt vårdnadsbidrag har betalats ut felaktigt, till exempel genom att en person fått andra ersättningar eller fått förmånen med för högt belopp, ska Försäkringskassan ta ställning till om ersättningen ska återkrävas. Det är möjligt för Försäkringskassan att ställa återkrav i ärenden där vårdnadsbidrag betalats ut som en familjeförmån enligt förordning 883/2004. Försäkringskassan har även möjlighet att helt eller delvis efterge återkravet. Det framgår av 11 och 12 §§ lagen om kommunalt vårdnadsbidrag. En utredning om återkrav av vårdnadsbidrag ska göras tillsammans med kommunen.

8.2 Efterlevandestöd och barnpension

Det finns en typ av familjeförmåner som kategoriseras som "extra eller särskilda familjeförmåner till barn som mist en eller båda föräldrarna". Dessa familjeförmåner ska inte samordnas med övriga familjeförmåner utan ska betalas ut som ett komplement till övriga familjeförmåner. (Artikel 69.1 i förordning 883/2004)

Av artikel 61 i förordning 987/2009 framgår att Administrativa kommissionen ska utarbeta en förteckning över vilka länder som har förmåner som ingår i kategorin extra och särskilda familjeförmåner till barn som mist en eller båda sina föräldrar. Sverige har anmält efterlevandestöd till denna förteckning som hanteras av Pensionsmyndigheten.

När förordning 883/2004 är tillämplig och efterlevandestöd beviljas är det alltid Pensionsmyndigheten som betalar ut efterlevandestödet, oavsett om Sverige ska betala ut fullt belopp eller tilläggsbelopp.

Av artikel 69.2 framgår att en tredje kategori av förmåner till barn som avser pension eller tillägg till pension ska beräknas i enlighet med kapitel 5 i förordning 883/2004 som behandlar ålders- och efterlevandepensioner. Pensionsförmåner och tillägg till pensioner ska enligt förordning 883/2004 inte i något fall beräknas enligt regelverket för familjeförmåner. Till denna kategori hör barnpension. Barnpension hanteras av Pensionsmyndigheten.

Metodstöd – hantering av pensionsmyndighetens beslut

Både Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan är behöriga institutioner i förhållande till förordning 883/2004. Det innebär att respektive myndighet kan bedöma om förordningen är tillämplig, om Sverige ska besluta om fullt belopp eller tilläggsbelopp. Dessutom kan de när det finns en sammanträffande rätt till förmåner även bedöma om Sverige är primär- eller sekundärland.

Pensionsmyndigheten behöver därför inte konsultera Försäkringskassan för att få hjälp med dessa bedömningar.

När Pensionsmyndigheten har fattat beslut om rätt till efterlevandestöd eller barnpension skickar Pensionsmyndigheten en kopia av beslutet till Försäkringskassan. Om Försäkringskassan inte sedan tidigare har ett ärende på det aktuella barnet ska vi se kopian på beslutet som en impuls om barnbidrag eller studiehjälp (om barnet är över 16 år). Detta gäller oavsett om barnet är bosatt i Sverige eller i ett annat medlemsland.

När kopian av beslutet kommer från Pensionsmyndigheten och det finns ärende hos Försäkringskassan gällande barnet ska vi kontrollera att Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan gjort samma bedömning av prioriteringsordningen. Bedömningen dokumenteras i journal av Försäkringskassan, som ska kunna lämna uppgift om alla svenska familjeförmåner som betalas ut vid en förfrågan från ett annat medlemsland. Kopian av beslutet om efterlevandestöd ska sparas i akten hos Försäkringskassan. Om Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har kommit fram till olika bedömningar av prioritetsordningen bör Försäkringskassan kontakta Pensionsmyndigheten för att utreda ärendet vidare.

När förordning 883/2004 är tillämplig ska Försäkringskassan inte göra något ytterligare avseende efterlevandestöd i ärendet. Pensionsmyndigheten betalar ut efterlevandestödet oavsett om det avser utbetalning av fullt belopp eller utbetalning av tilläggsbelopp.

9 Särskilt om beslut

Följande information ska alltid ingå i ett beslut om familjeförmåner.

- Familjeförmånernas storlek och under vilken tid som de betalas ut för varje familjemedlem.
- Varför Sverige ska betala det aktuella beloppet, och vid tilläggsbelopp en sammanställning av de svenska familjeförmånerna, det andra medlemslandets förmåner och vilken valutakurs som har använts.
- Bestämmelser som beslutet grundas på, både artiklar i förordningarna och nationella regler.

Läs mer i riktlinjerna 2005:14 Att skriva kommuniseringsbrev och beslutsbrev i Försäkringskassan.

Ett beslut om familjeförmåner ska skickas till den som har eller inte har rätt till förmånen enligt nationell lagstiftning. Om rätten till förmåner från Sverige går via en person som inte är bidragsmottagare, ska beslutet även skickas till denne för kännedom. Tänk på att båda föräldrarna i denna situation är parter i ärendet och Försäkringskassan ska därför hantera en eventuell begäran om ändring, omprövning eller överklagande av ett beslut oavsett från vem av parterna det kommer ifrån.

Exempel

Edit och Igor är gifta och har tre barn tillsammans. Edit arbetar i Sverige och Igor bor tillsammans med barnen i Tyskland. Försäkringskassan får en vidarebefordrad ansökan från institutionen i Tyskland om att Igor vill ha barnbidrag från Sverige för sina tre barn. Försäkringskassan utreder Edits rätt till familjeförmåner för hennes tre barn från Sverige. Utredningen visar att Edit är förälder och vårdnadshavare för de tre barnen och det finns därför rätt till familjeförmåner för barnen från Sverige. Eftersom Edit är den förälder som är omfattad av svensk lagstiftning, är försäkrad här på grund av sitt arbete och är vårdnadshavare för barnen, ska beslutet om att bevilja barnbidrag skickas till henne.

Exempel

Anna och Anders har ett gemensamt barn, dottern Erika. Anna bor i Polen med Erika och Anders arbetar i Sverige. Enbart Anna är vårdnadshavare för Erika. Försäkringskassan får en vidarebefordrad ansökan från institutionen i Polen om barnbidrag från Anna. Försäkringskassan utreder Anders rätt till familjeförmåner för Erika från Sverige. Utredningen visar att Anders är förälder till Erika och att det därför finns därför rätt till familjeförmåner från Sverige. Eftersom Anders inte är vårdnadshavare, kan barnbidrag beviljas och betalas ut till Anna. Eftersom Anna är vårdnadshavare och den som uppfyller de nationella kriterierna för att beviljas barnbidraget skickas beslutet till Anna och till Anders för kännedom.

9.1 Metodstöd - Användning av maskinella beslutsbrev

Försäkringskassan skickar manuella beslutsbrev om familjeförmåner. Det finns dock ett undantag: när Sverige betalar fullt belopp och en ny förmån tillkommer. Då kan

beslutsbrevet skickas maskinellt, eftersom det framgår av det ursprungliga beslutsbrevet vilka förmåner som är familjeförmåner.

Oavsett om manuella eller maskinella beslutsbrev skickas måste Försäkringskassan meddela det andra medlemslandet om det nya beslutet, om det inte sedan tidigare är känt att det inte finns rätt till tilläggsbelopp därifrån.

9.2 Undantag från kravet att underrätta om beslut

I vissa fall där Sverige betalar ut fullt belopp enligt förordning 883/2004 och SFB kan ärendena övergå och bli nationella, genom att exempelvis arbetet som den arbetande föräldern har i det andra medlemslandet upphör. Det innebär att rätt till förmåner fortsatt finns från Sverige med samma belopp enligt enbart SFB. Ofta kommer dessa impulser till Försäkringskassan sent, alternativt tar det lång tid för Försäkringskassan att utreda från och med när ärendet övergick och blev nationellt. Beslutsbrevet skapar i dessa situationer onödig efterfrågan i form av telefonsamtal och frågor.

I 33 § förvaltningslagen regleras Försäkringskassans skyldighet att underrätta om beslut. Det finns där inget uttryckligt krav på att underrättelsen ska ske skriftligt, även om Försäkringskassan har det som utgångspunkt. Genom att Försäkringskassan i situationen som beskrivs ovan fortsatt betalar ut förmåner som tidigare, anses den försäkrade underrättad om beslutet genom fortsatta utbetalningar. Eftersom beloppet är detsamma och anmälningsskyldigheten om ändrade förhållanden för den försäkrade inte ändras (110 kap. 46 § SFB gäller i båda fallen vilket det ursprungliga beslutet informerar om) är det tillräckligt att underrätta om beslutet genom fortsatta utbetalningar. Skulle den försäkrade begära ett skriftligt beslut ska ett sådant skickas. Det andra berörda medlemslandet ska däremot fortfarande meddelas om beslutet. Om beslutet innebär att det blir en annan bidragsmottagare ska skriftligt beslut fortfarande skickas ut.

9.3 Provisoriskt beslut enligt förordning 883/2004

Artikel 60.3 förordning 987/2009

Om den institution till vilken ansökan lämnas finner att dess lagstiftning är tillämplig, men inte har prioritet i enlighet med artikel 68.1 och 68.2 i grundförordningen, ska den utan dröjsmål fatta ett provisoriskt beslut om de prioritetsregler som ska gälla och, i enlighet med artikel 68.3 i grundförordningen, vidarebefordra denna ansökan till institutionen i den andra medlemsstaten och ska även underrätta sökanden. Denna institution ska ta ställning till det provisoriska beslutet inom två månader.

Om den institution till vilken ansökan vidarebefordrades inte tar ställning inom två månader från det att ansökan mottagits, ska det provisoriska beslut som avses ovan gälla, och denna institution ska betala ut de förmåner som gäller enligt dess lagstiftning och underrätta den institution till vilken ansökan lämnades om storleken på de utbetalda förmånsbeloppen.

Bestämmelsen innebär att ett medlemsland som får in en ansökan om familjeförmåner och som bedömer att det inte har prioritet, ska fatta ett provisoriskt beslut om de prioritetsreglerna som ska gälla och vidarebefordra ansökan till medlemslandet med prioritet. Landet med prioritet har sedan två månader på sig att ta ställning till beslutet och gör det inte det, blir det provisoriska beslutet gällande.

Syftet med bestämmelsen är att familjerna i denna situation inte ska stå helt utan förmåner under handläggningstid och i väntan på informationsutbyte medlemsländerna emellan.

Om Försäkringskassan kan bedöma att ett annat medlemsland har prioritet att betala ut familjeförmåner, så ska Försäkringskassan utan dröjsmål fatta ett provisoriskt beslut om de prioritetsregler som ska tillämpas. Det provisoriska beslutet om prioritetsreglerna ska ställas till behörig institution i det andra medlemslandet. Försäkringskassan ska även vidarebefordra ansökan till den behöriga institutionen i det medlemsland som bedöms ha primär behörighet. I samband med det ska även den sökande informeras om det provisoriska beslutet. (Artikel 60.3 i förordning 987/2009 och artikel 68.3 i förordning 883/2004)

Provisorisk beräkning av förmåner och avgifter

Försäkringskassan kan även om vi inte vet om det finns en rätt till familjeförmåner i det andra medlemslandet, fatta ett provisoriskt beslut. Detsamma gäller om Försäkringskassan sedan tidigare konstaterat att ett annat medlemsland har prioritet och det sker någon förändring som påverkar storleken på tilläggsbeloppet från Sverige. Det följer av artikel 7 i förordning 987/2009. Om Försäkringskassan inte har all information som krävs för att göra en slutgiltig beräkning av tilläggsbeloppet ska Försäkringskassan på begäran av den berörda personen beräkna och bevilja ett provisoriskt tilläggsbelopp. (Artikel 7 i förordning 987/2009)

I AK:s beslut F2 punkt 5 tydliggörs att beräkning av tilläggsbelopp kan göras även vid provisoriska beslut. Försäkringskassan kan även pröva ärendet utan att den personen gör en uttrycklig begäran om detta eftersom det kan förutsättas att den berörda personen gör en sådan begäran om vi frågar personen. (Jfr JO:s beslut 5502-2013 om att Försäkringskassan kan fatta interimistiskt beslut på eget initiativ)

9.3.1 Oenighet om tillämplig lagstiftning och prioritet

Artikel 60.4 förordning 987/2009

Om de berörda institutionerna har olika uppfattningar om vilken lagstiftning som är tillämplig och har prioritet, ska artikel 6.2–6.5 i tillämpningsförordningen tillämpas. För detta ändamål ska institutionen på barnets eller barnens bosättningsort anses som den institution på bosättningsorten som avses i artikel 6.2 i tillämpningsförordningen.

Bestämmelsen innebär att när medlemsländer är oense om vilket land som i första hand är ansvarigt för utbetalning av familjeförmåner i ett ärende, så ska frågan överlämnas till Administrativa kommissionen. Fram till dess att administrativa kommissionen har jämkat samman ländernas olika ståndpunkter, ska barnets bosättningsland provisoriskt betala ut familjeförmåner med fullt belopp. Det provisoriska beslutet om utbetalning ska riktas till betalningsmottagaren. Om länderna tvistar om barnets bosättningsland, så ska landet där ansökan först lämnades in, betala ut familjeförmåner provisoriskt med fullt belopp. (Artikel 6.2 i förordning 987/2009)

Administrativa kommissionen ska meddela sin ståndpunkt inom sex månader efter att ärendet har lämnats in. Om Försäkringskassan har betalat ut förmåner provisoriskt och Administrativa kommissionen meddelar att det är Sverige som i första hand är ansvarigt för att betala ut familjeförmåner, så fattar Försäkringskassan ett slutligt beslut om rätt till familjeförmåner med fullt belopp. Om Administrativa kommissionen i stället meddelar att det är det andra landet som i första hand är

ansvarigt för att betala ut familjeförmåner, så ska Försäkringskassan fatta ett slutligt beslut om rätt till familjeförmåner som tilläggsbelopp. Försäkringskassan ska också begära avräkning från det andra medlemslandet, vilket du kan läsa om i rubriken nedan. (Artikel 6.2–6.5, artikel 60.3–60.5 och artikel 73 i förordning 987/2009).

Avräkning

Det finns särskilda bestämmelser om avräkning medlemsländer emellan vid provisoriska beslut (artikel 84 i förordning 883/2004 och artiklarna 72–74 i förordning 987/2009). Enligt 73.1 kan en institution, som har betalat ut förmåner provisoriskt, skicka en sammanställning över det felaktigt utbetalda beloppet till den behöriga institutionen. Det kan göras senast tre månader efter att det har fastställts vilket medlemsland som i första hand ansvarar för utbetalningen.”

Medlemslandet som provisoriskt betalat ut för mycket begär att en institution som betalar ut förmåner till samma person i ett annat medlemsland gör avdrag från de belopp som de betalar ut. Förmånerna måste omfattas av förordning 883/2004. Landet ska sedan överföra det avdragna beloppet till den institution som har betalat ut de felaktiga beloppen.

Metodstöd – Försäkringskassans hantering vid avräkning

I de fall Försäkringskassan har betalat ut provisoriska förmåner till ett belopp som överstiger det belopp som vi slutligen ska stå för, får Försäkringskassan vända sig till institutionen i det andra landet för att återkräva det överskjutande beloppet (artikel 60.5 förordning 987/2009).

Senast tre månader efter det att den tillämpliga lagstiftningen har fastställts eller den institution som är ansvarig för utbetalningen har identifierats, ska Försäkringskassan sammanställa en redovisning av det provisoriskt utbetalda beloppet och skicka den till den institution som har fastställts som behörig (artikel 73 i förordning 987/2009).

9.4 Interimistiskt beslut enligt SFB

Om det med stöd av förordningens bestämmelser inte är möjligt att fatta ett provisoriskt beslut kan det vara möjligt att fatta ett interimistiskt beslut enligt 112 kap. 2 och 3 §§ SFB (Jfr JO:s beslut 4180-2012 och 4452-2010 om familjeförmåner). Läs om interimistiska beslut i vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken*. Det är bara möjligt att fatta interimistiska beslut när det gäller förmåner som regleras i SFB och därmed inte för studiestöd och vårdnadsbidrag.

9.4.1 Metodstöd – Vad för beslut ska fattas?

A. Beslut enligt förordningen – fullt belopp

A1. Förmåner har inte beviljats sedan tidigare

Försäkringskassan ska fatta ett beslut om att bevilja familjeförmåner enligt förordning 883/2004 när följande villkor är uppfyllda:

- Förordningen är tillämplig i ärendet och det finns rätt till förmåner från Sverige där vi är primärland eller har ensamt ansvar för att bevilja förmåner.
- Det går att fastställa utifrån uppgifterna som den sökande har lämnat och redan innan svar har kommit från det andra landet att det finns rätt till fullt belopp från Sverige.

A2. Förmåner har beviljats tidigare enligt nationell lagstiftning

Förmåner som tidigare har beviljats nationellt kan ibland fortsätta att betalas ut i situationer då förordningen troligen är tillämplig i avvaktan på svar från det andra medlemslandet. Försäkringskassan ska därför inte fatta något beslut när alla följande villkor är uppfyllda:

- Förmåner har beviljats enligt nationell lagstiftning och barnet bor i Sverige och en förälder omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här genom arbete.
- Förutsättningarna har därefter ändrats så att förordning 883/2004 troligen är tillämplig i ärendet.
- Det går att fastställa redan innan svar har kommit från det andra medlemslandet att det finns rätt till fullt belopp från Sverige.

Försäkringskassan ska i dessa fall bedöma om personen som är beviljad förmånen enligt nationell lagstiftning sedan tidigare även i fortsättningen kan få förmånen.

- Om personen fortsatt omfattas av svensk lagstiftning, så fattar Försäkringskassan inget nytt beslut om förmånen, utan den betalas ut som tidigare i väntan på svar från det andra medlemslandet.
- Om personen omfattas av lagstiftningen i det andra landet, men det finns kvar en förälder i Sverige som omfattas av svensk lagstiftning, är försäkrad här och som uppfyller de nationella villkoren, så ska Försäkringskassan besluta att den andra föräldern ska få förmånen. Det fattas då ett nytt nationellt beslut i avvaktan på svar från det andra medlemslandet.

När svar har inkommit från det andra medlemslandet ska Försäkringskassan i de fall det blir aktuellt fatta beslut om familjeförmåner.

B. Beslut enligt förordningen – tilläggsbelopp

I avvaktan på svar från ett annat medlemsland kan Försäkringskassan fatta ett provisoriskt beslut om utbetalning med tilläggsbelopp om följande villkor är uppfyllda:

- Det är troligt att förordning 883/2004 är tillämplig i ärendet.
- Det är troligt att det andra medlemslandet ska betala ut fullt belopp.
- Försäkringskassan har uppgift om hur stort belopp det andra landet betalar eller kommer att betala.

Det gäller både om förmåner har beviljats tidigare enligt nationell lagstiftning eller inte.

Om bostadsbidrag i form av särskilt bidrag för hemmavarande barn, särskilt bidrag för barn som bor växelvis eller umgängesbidrag ingår som familjeförmån, så ska Försäkringskassan även fatta ett interimistiskt beslut om minskning eller indragning. Ett beslut om bostadsbidrag gäller för en viss period och kan därför inte rubbas med ett provisoriskt beslut. Försäkringskassan ska inte fatta ett interimistiskt beslut om enbart barnbidrag ingår, eftersom ett beslut om rätt till barnbidrag kan ändras framåt i tiden (15 kap. 13 § SFB).

C. Beslut enligt SFB

I följande situationer handlar det om att Försäkringskassan bedömer det sannolikt att det finns en rätt till förmåner som enbart grundar sig på nationell lagstiftning (SFB).

C.1 Interimistiskt beslut – samma belopp som i nationella ärenden

Försäkringskassan ska fatta ett interimistiskt beslut om att bevilja förmåner enligt SFB när följande villkor är uppfyllda:

- Förordning 883/2004 är tillämplig i ärendet och Försäkringskassan bedömer det sannolikt att det inte finns rätt till förmåner från det andra medlemslandet.
- Det är sannolikt redan innan svar har kommit från det andra medlemslandet att det finns rätt till samma belopp som i nationella ärenden från Sverige.

Observera att villkoren i 112 kap. 2 § SFB ska vara uppfyllda.

C. 2 Interimistiska beslut – avdrag enligt principerna i artikel 68

Försäkringskassan ska fatta ett interimistiskt beslut om att bevilja förmåner enligt SFB med avdrag enligt principerna i artikel 68 när följande villkor är uppfyllda:

- Förordning 883/2004 är tillämplig i ärendet och Försäkringskassan bedömer det sannolikt att det finns rätt till förmåner från det andra medlemslandet.
- Det är sannolikt redan innan svar har kommit från det andra medlemslandet att det finns rätt till ett belopp som motsvarar skillnaden mellan familjeförmånen som finns i Sverige och den förmån som utbetalas från det andra landet.

Observera att villkoren i 112 kap. 2 § SFB ska vara uppfyllda.

9.5 Omprövning, ändring och överklagande

Bestämmelserna i SFB om omprövning, ändring och överklagande gäller även när förordningen tillämpas. Om en person lämnar in en begäran om omprövning eller överklagande till en myndighet i ett annat medlemsland, så ska datumet när den lämnades in där gälla som ankomstdag här (artikel 81 i förordning 883/2004). Förordningen reglerar däremot inte tidsfristen för när en begäran om omprövning eller överklagande ska ha kommit in till Försäkringskassan. Detta regleras i SFB.

9.6 Årlig kontroll av beslut

Tidigare reglerades en årlig kontroll av rätten till familjeförmåner i Administrativa kommissionens beslut nr 147 av den 10 oktober 1990. Den årliga kontrollen gick ut på att medlemsländerna skulle kontrollera att förhållandena och rätten till familjeförmåner var desamma. Beslutet innehöll ett bemyndigande att vidta administrativa åtgärder inom ramen för den tidigare förordningen 1408/71. I beslutet fastställdes också att tilläggsbelopp ska bestämmas minst var tolfte månad.

Administrativa kommissionen har inte ersatt beslutet i och med övergången till förordning 883/2004 (not AC 367/12 beslutad den 24 oktober 2012). Den årliga kontrollen är därför en administrativ åtgärd som Försäkringskassan numera utför med stöd av artikel 76 i förordning 883/2004. Handlingsutrymmet för att ställa förfrågan till ett annat medlemsland i syfte att kontrollera om förhållanden är oförändrade är begränsad till en gång om året. Det finns heller ingen skyldighet för medlemsländerna att svara på en sådan förfrågan mer än en gång om året. Detta gäller förfrågningar som görs i syfte av att kontrollera att förhållanden består, och då det inte finns en annan konkret grund för sådan förfrågan, exempelvis som ändrade förhållanden. (Administrativa kommissionens beslut F2, punkt 4)

9.6.1 Metodstöd – årlig kontroll

Försäkringskassan ska kontrollera följande beslut en gång om året:

- Beslut om tilläggsbelopp när barnet är bosatt i Sverige
- Beslut om tilläggs- eller fullt belopp när barnet är bosatt utomlands

I det enskilda ärendet kontrolleras grunden till rätten och om förordningen fortfarande är tillämplig genom att se på den information som Försäkringskassan har, eller genom att vid behov kontakta förälder och arbetsgivare. Om bedömningen blir att det finns tillräckligt och aktuellt underlag, sänder Försäkringskassan en ifylld SED till det andra medlemslandet för att styrka uppgifterna som ligger till grund för beslutet. När det kommer in ett svar från ett annat medlemsland har den institutionen styrkt uppgifterna fram till och med den månad som blanketten är undertecknad.

Försäkringskassan ska skicka en årlig förfrågan för att få styrkta uppgifter i det enskilda ärendet. Det innebär att Försäkringskassan ska be om att få uppgifter styrkta från och med månaden efter det att tidigare uppgifter är styrkta, oavsett när Försäkringskassan fattar beslut eller när vi väljer att bevaka ärendet. Det som är viktigt är att Försäkringskassan har tillräckligt underlag för att kunna fastställa vad den enskilde fortsatt har eller inte har rätt till från Sverige.

Föräldern har i samband med det första beslutet om familjeförmåner informerats om sin anmälningsskyldighet och att förändringar kan påverka rätten och storleken på familjeförmånerna (110 kap. 46 § SFB och artikel 76.4 i förordning 883/2004). Om det av svaret från det andra medlemslandet framkommer ändrade förhållanden, räknas förmånerna om från den tidpunkt när förändringen skedde.

Om omräknat tilläggsbelopp innebär en höjning av beloppet från Sverige, fattas ett nytt beslut från och med att det höjda beloppet blev aktuellt och mellanskillnaden betalas ut. Om omräknat tilläggsbelopp innebär en sänkning av beloppet från Sverige, så fattar Försäkringskassan ett nytt beslut från och med den första påverkbara utbetalningsmånad och lämnar en impuls till återkrav för den tid vi har betalat ut för högt belopp från Sverige. Ärenden där beslut om fullt belopp fattats och barnet är bosatt i Sverige ska Försäkringskassan kontrollera en gång vart tredje år. Det görs genom att titta på tillgänglig intern information eller genom att kontakta föräldrar och arbetsgivare.

Ett nytt beslut fattas om utredningen visar att förhållanden eller belopp har förändrats i ett annat medlemsland eller Sverige och en valutaomräkning ska då också göras, läs mer under avsnitt 7.3.

10 Rätt till förmåner när Sverige inte är behörigt land enligt förordningen

Enligt förordning 883/2004 kan en person bara omfattas av ett lands lagstiftning. Om personen arbetar i ett medlemsland men bor i ett annat, så ska han eller hon omfattas av lagstiftningen i det medlemsland som han eller hon arbetar i (artikel 11.1 och artikel 11.3 a). En person som arbetar har därför i en sådan situation endast rätt till familjeförmåner i enlighet med förordningen från arbetslandet.

Denna princip om ett lands lagstiftning har skrivits in i 4 kap. 5 § SFB. Av bestämmelsen framgår att en person som omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning enligt förordning 883/2004 inte är försäkrad enligt SFB för sådana förmåner som motsvarar förmåner i förordningen.

HFD har dock genom en dom uttalat att en person i vissa situationer ändå kan ha rätt till bosättningsbaserade förmåner (HFD 2014 ref. 64). Läs om detta i vägledning 2017:1, under beskrivning av 4 kap. 5 § SFB.

Att en person omfattas av lagstiftningen i ett annat land enligt förordningen hindrar nämligen inte bosättningslandet att bevilja förmåner därifrån enbart på nationell grund (jfr mål C-352/06 Bosmann, målen C-611/10 och 612/10 Hudzinski och Wawrzyniak och C-382/13 Franzen).

Om en och samma person har rätt till familjeförmåner både i arbetslandet enligt förordningen och i Sverige enligt SFB på grund av bosättning här, så är prioritetsreglerna i artikel 68 inte tillämpliga, eftersom det då inte handlar om en sammanträffande rätt enligt förordningen. Men enligt EU-domstolens praxis och HFD 2014 ref. 64, har det klarlagts att det i vissa situationer inte går att fullt ut upprätthålla nationella bestämmelser som begränsar rätten till bosättningsbaserade förmåner enbart för att personen omfattas av ett annat lands lagstiftning. Det är på så sätt möjligt att betala ut ett belopp som motsvarar skillnaden mellan familjeförmånen som finns i Sverige och den förmån som betalas ut från det andra medlemslandet. Hur denna bedömning ska göras i olika situationer beskrivs i detta kapitel.

10.1 Hantering av förmåner i SFB

I följande situationer kan det bli aktuellt att inte tillämpa 4 kap. 5 § SFB:

- Båda föräldrarna och barnet bor i Sverige, men båda föräldrarna omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning genom lagvalsbestämmelserna.
- Endast en förälder och barnet bor i Sverige och den föräldern omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning genom lagvalsbestämmelserna. Den andra föräldern varken omfattas av svensk lagstiftning eller bor i Sverige, alternativt har barnet bara en förälder.
- Endast en av föräldrarna omfattas av svensk lagstiftning och den andra föräldern omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning genom lagvalsbestämmelserna. Båda föräldrarna, alternativt endast den förälder som omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning, och barnet, bor i Sverige. Den förälder som omfattas av svensk lagstiftning uppfyller inte de specifika förmånskriterierna. Att föräldern inte uppfyller förmånsvillkoret, kan till exempel vara på grund av att föräldern inte bor tillsammans med barnet (särskilt bidrag).

Om en tillämpning av 4 kap. 5 § SFB i dessa situationer innebär att barnet går miste om rätt till familjeförmåner motsvarande minst det som det skulle haft rätt till i

Sverige, kan bestämmelsen inte upprätthållas och vi ska pröva rätten till förmåner med stöd av SFB.

Om det andra medlemslandet inte betalar ut någon förmån ska Försäkringskassan betala ut hela förmånen. Om det andra medlemslandet betalar ut ett belopp men där barnet kan anses gå miste om förmåner vid en tillämpning av 4 kap. 5 § SFB, ska Försäkringskassan betala ut ett belopp som motsvarar skillnaden mellan familjeförmånen enligt vår nationella lagstiftning och den förmån som utbetalas från det andra medlemslandet. Det görs då enbart med stöd av SFB och enligt principen i förordningarnas prioritetsregler.

Exempel

Beatrice bor i Sverige med sitt barn Dany, och arbetar i Polen. Beatrice är ensam vårdnadshavare till Dany. Beatrice omfattas av lagstiftningen i Polen genom arbete, och det är Polen som i första hand ska betala familjeförmåner för Dany. Myndigheten i Polen meddelar att det inte finns rätt till familjeförmåner från Polen. Om Beatrice är försäkrad i Sverige för bosättningsbaserade förmåner enligt SFB utbetalar Försäkringskassan familjeförmåner utan att dra av för utländska förmåner. 4 kap. 5 § SFB kan inte tillämpas eftersom det skulle innebära att Dany går miste om sin rätt till familjeförmån motsvarande minst den som han skulle haft rätt till i Sverige om Beatrice inte skulle ha arbetat i Polen.

Exempel

Henrietta bor i Sverige med sitt barn Göte. Henrietta arbetar i Danmark. Götes andra förälder Süleyman bor och arbetar i Tyskland. Henrietta och Süleyman har gemensam vårdnad om Göte. Süleyman omfattas av lagstiftningen i Tyskland och Henrietta omfattas av lagstiftningen i Danmark. Det finns rätt till förmåner både från Tyskland och Danmark. Myndigheterna i Tyskland och Danmark meddelar att det finns rätt till familjeförmåner för Göte, och att summan av dessa förmåner uppgår till ett belopp som överstiger det belopp som motsvarar de svenska förmånsbeloppen. Göte går inte miste om någon förmån på grund av att Henrietta och Süleyman arbetar i ett annat medlemsland. Även om Henrietta kan bedömas vara bosatt i Sverige enligt SFB är 4 kap. 5 § tillämplig eftersom förordningen ger Göte en ersättning motsvarande minst den förmånsnivå som han skulle haft rätt till i Sverige.

10.1.1 Särskilt om barnbidrag

Det är bara om prövningen enligt förordningen innebär att barnet inte ges rätt till familjeförmån som motsvarar det svenska barnbidraget genom någon av sina föräldrar, som 4 kap. 5 § SFB inte ska tillämpas och en prövning enligt SFB är aktuell. Då är den eller de vårdnadshavarna försäkrade för barnbidrag och reglerna om delning, val av bidragsmottagare etc. i SFB gäller som vanligt.

Exempel

Marianne och Singoalla bor i Sverige med sina två gemensamma barn Legolas och Törnrosa som de har gemensam vårdnad om. Både Marianne och Singoalla arbetar i och omfattas av lagstiftningen i Danmark genom arbete. Myndigheten i Danmark meddelar att det finns rätt till familjeförmåner för Legolas och Törnrosa ifrån Danmark, och att de får ett månatligt belopp motsvarande 1 400 kronor för Legolas, och 900 kronor för Törnrosa.

Marianne och Singoalla är försäkrade i Sverige för bosättningsbaserade förmåner enligt SFB. Försäkringskassan betalar ut barnbidrag endast om det belopp som utbetalas från Danmark inte uppgår till det belopp som varje barn skulle haft rätt till från Sverige om Marianne och Singoalla inte hade arbetat i Danmark. Från Sverige finns det rätt till barnbidrag och flerbarnstillägg, vilket blir till 1 325 kronor per månad för varje barn.

Eftersom Danmark utbetalar ett högre belopp än motsvarande svenska förmånsbelopp för Legolas så betalar Försäkringskassan inte ut någon förmån för honom. Försäkringskassan fattar därför ett avslagsbeslut för Legolas men som inte påverkar Törnrosas rätt till flerbarnstillägg. Däremot så uppgår inte det danska förmånsbeloppet till det motsvarande svenska för Törnrosa, och Försäkringskassan betalar ut ett belopp som motsvarar skillnaden mellan den svenska förmånen och den förmån som det finns rätt till från Danmark (425 kronor per månad). Eftersom både Marianne och Singoalla är försäkrade i Sverige för bosättningsbaserade förmåner enligt SFB kan inte 4 kap. 5 § SFB tillämpas eftersom det skulle innebära att Törnrosa går miste om sin rätt till familjeförmån motsvarande minst den som hon skulle haft rätt till i Sverige om Singoalla och Marianne inte skulle ha arbetat i Danmark. Eftersom båda föräldrarna är vårdnadshavare för Törnrosa betalas barnbidraget ut med hälften till vardera föräldern, om inte föräldrarna angett något annat enligt det nya regelverket för delat barnbidrag.

Särskilt om flerbarnstillägg

När 4 kap. 5 § SFB inte kan tillämpas enligt HFD 2014 ref. 64, gäller villkoren i SFB precis som vanligt. Det kan innebära att familjen går miste om flerbarnstillägg, eftersom en förutsättning enligt SFB exempelvis är att bidragsmottagaren får barnbidraget.

Exempel

Kajsa och Klas har separerat. De är båda vårdnadshavare för barnen Yngve och Ylva, men barnen bor bara hos Kajsa. Kajsa får allmänt barnbidrag för Yngve och förlängt barnbidrag för Ylva. Kajsa får också flerbarnstillägg.

Kajsa får nu ett nytt jobb i Finland och omfattas av finsk lagstiftning. Klas bor och arbetar i Sverige. Eftersom Kajsa omfattas av finsk lagstiftning kan hon inte längre få barnbidraget, men det kan Klas. Däremot kan inte Klas räkna med Ylvas förlängda barnbidrag för flerbarnstillägg eftersom han inte bor tillsammans med henne (15 kap. 11 § SFB). Klas uppfyller därmed inte de specifika förmånskriterierna för att få flerbarnstillägg.

10.1.2 Särskilt om bostadsbidrag

Eftersom bara de särskilda bidragen och umgängesbidraget inom bostadsbidraget omfattas av förordning 883/2004 gäller bara 4 kap. 5 § SFB och HFD 2014 ref. 64 för dessa delar. Om en tillämpning av 4 kap. 5 § SFB innebär en begränsning av barnets rätt till familjeförmåner, ska en prövning av rätten till bostadsbidrag i form av de särskilda bidragen och umgängesbidraget göras enbart med stöd av SFB. I ett sådant läge är en eller båda föräldrarna försäkrade för dessa delar av bostadsbidraget i enlighet med SFB.

Exempel

Ester och Kristoffer arbetar i Finland och bor i Sverige tillsammans med sina två barn. Familjen ansöker om bostadsbidrag i Sverige. Båda föräldrarna omfattas av finsk lagstiftning enligt förordning 883/2004 och får familjeförmåner därifrån. De kan därför inte få familjeförmåner enligt förordning 883/2004 från Sverige. Men eftersom barnbidraget och det särskilda bidraget innebär högre belopp än de finska familjeförmånerna kan familjen, om övriga villkor för rätt till barnbidrag och särskilt bidrag är uppfyllda, få ett belopp som motsvarar skillnaden mellan de svenska förmånerna och de familjeförmåner som de får från Finland. De beviljas i sådana fall barnbidrag och det särskilda bidraget med stöd av enbart SFB.

Delen av bostadsbidraget som är bidrag till bostadskostnaden är däremot inte en förmån som omfattas av förordning 883/2004 och familjen kan ansöka om sådant bidrag om de är bosatta i Sverige, oavsett var de arbetar och är försäkrade.

Exempel

Tine och Preben arbetar i Norge och bor i Sverige tillsammans med sina två barn. Familjen ansöker om bostadsbidrag i Sverige. Båda föräldrarna omfattas av norsk lagstiftning enligt förordning 883/2004 som har högre familjeförmåner än den svenska. De har därmed inte rätt till särskilt bidrag eller någon annan familjeförmån i Sverige. Familjen kan däremot ha rätt till bidrag för bostadskostnaden, eftersom förmånen inte omfattas av förordningen och de bor i Sverige tillsammans med barnen.

10.2 Hantering av studiebidrag och vårdnadsbidrag

När det gäller studiebidrag och vårdnadsbidrag som Försäkringskassan inte beslutar om, så kan det alltså finnas rätt till dessa från Sverige enbart med stöd av nationell lagstiftning. Enligt praxis ska principerna i prioritetsreglerna tillämpas så att de svenska beloppen jämförs med det andra medlemslandets belopp. Om det andra landet inte betalar ut förmånen, så ska Försäkringskassan betala ut hela förmånen.

Exempel

Tomas och Petra bor i Sverige tillsammans med sin son Peter som är 18 år. Tomas och Petra arbetar båda i Finland och omfattas av finsk lagstiftning. Det finns endast rätt till familjeförmåner från Finland i enlighet med förordning 883/2004. Peter beviljas studiebidrag från Sverige, men endast med stöd av nationell lagstiftning. Om det svenska beloppet är högre än det finska betalar Försäkringskassan ut ett belopp som motsvarar skillnaden mellan den svenska förmånen och den förmån som det finns rätt till från Finland.

Exempel

Paulina arbetar i Danmark och bor i Sverige med sitt barn Olle som är 18 år. Olles pappa, Mikkel, bor och arbetar i Danmark. Det finns dock ingen rätt till förmåner från Danmark enligt förordning 883/2004. Om Olle har rätt till studiehjälp från Sverige beviljas förmåner endast med stöd av nationell lagstiftning och eftersom det inte finns någon rätt till förmåner från Danmark, så finns det inget utländskt belopp som ska räknas av. Sverige betalar då ut samma belopp som i vanliga nationella ärenden.

Källförteckning

EG/EU-förordningar

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 492/2011 av den 5 april 2011 om arbetskraftens fria rörlighet inom unionen

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen

Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000

Europaparlamentets och rådets förordning (EEG) nr 574/72 av den 21 mars 1972 om tillämpning av förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egen företagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen

Europaparlamentets och rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egen företagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen

Administrativa kommissionens beslut

Beslut nr F2 av den 23 juni 2015 om utbyte av uppgifter mellan institutioner i syfte att bevilja familjeförmåner

Beslut nr H3 av den 15 oktober 2009 om den dag som ska gälla för fastställandet av de växelkurser som avses i artikel 90 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009

Beslut nr E1 av den 12 juni 2009 om praktiska bestämmelser för övergångsperioden när det gäller det informationsutbyte med elektroniska hjälpmedel som avses i artikel 4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009

Beslut nr F1 av den 12 juni 2009 om tolkningen av artikel 68 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 när det gäller prioritetsregler vid samtidig rätt till EU-familjeförmåner

Administrativa kommissionens beslut nr 147 av den 10 oktober 1990 om tillämpningen av artikel 76 i förordning (EEG) 1408/71

EU-domstolens domar

C-378/14 Trapkowski

C-382/13 Franzen m.fl.

C-347/12 Wiering

C-611/10 och 612/10 Hudzinski och Wawrzyniak

C-16/09 Schwemmer

C-363/08 Slanina

C-352/06 Bosmann

C-255/99 Humer

C-275/96 Kuusijärvi

C-245/94 Hoever

C-312/94 Zachow

C-78/91 Hughes

C-69/79 Jordens-Vosters

Svensk lagstiftning

Lagar

Socialförsäkringsbalken

Föräldrabalken

Lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag

Studiestödslagen (1999:1395)

Förordningar

Studiestödsförordningen (2000:655)

Försäkringskassans författningssamling (FKFS/RFFS)

Försäkringskassans föreskrifter (FKFS 2010:4) om sättet och tiden för utbetalning av vissa socialförsäkringsförmåner m.m.

Domar

HFD 2017 ref. 44

HFD 2014 ref. 64

Justitieombudsmannen

JO:s beslut 5502-2013

JO:s beslut 5813-2012

JO:s beslut 4180-2012

JO:s beslut 4452-2010

Försäkringskassans vägledningar

2017:1 Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal, Försäkringskassans uppdrag vad gäller vissa gemensamma gränsöverskridande frågor

2005:3 Återkrav

2005:2 Fordringshantering hos Försäkringskassan

2005:1 Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar

2004:10 Bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar

2004:7 Förvaltningsrätt i praktiken

2004:1 Kontrollutredning

2002:10 Barnbidrag

2001:7 Omprövning, ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut

Pensionsmyndighetens vägledningar

2010:4 Efterlevandepension och efterlevandestöd

Försäkringskassans domsnytt

Domsnytt 2017:019

Övrigt

Internetsida

EESSI Institution Directory, adressregister till behöriga institutioner och förbindelseorganen

[MISSOC](#), Europeiska kommissionens socialförsäkringsportal